

BIULETYN INFORMACYJNY

ICOMOS

WYDANIE SPECJALNE

Nr 2 (29) 2015

BIULETYN INFORMACYJNY PKN ICOMOS KWIECIEŃ-CZERWIEC 2015

PIĘCDZIESIĘCIOLECIE POLSKIEGO KOMITETU NARODOWEGO

ICOMOS POLSKA

W NUMERZE

Od Redakcji: Konserwator – zawód czy misja? (s. 2)

Uroczystości Jubileuszowe (s. 3)

Takie były początki (s. 7)

Konferencja „Wilanów 2015” (s. 10)

Letnia szkoła PKN ICOMOS (s. 12)

Plany Komisji Naukowych (s. 14)

WYDARZENIA (s. 24)

Sprawa Aleksandra Brody (s. 41)

Po 14 latach – Adam Kasperkiewicz (s. 42)

ICOMOS poleca (s. 52)

SPIS TREŚCI

OD REDAKCJI 2

Konserwator – zawód czy misja? 2

50 lat ICOMOS – 1965-2015 3

Uroczystości jubileuszowe 3

Takie były początki 7

WIADOMOŚCI ICOMOS 9

Zapowiedzi konferencji 9

Konferencja „Wilanów 2015” 10

Letnia szkoła PKN ICOMOS 12

Plany Komisji Naukowych 14

Nowi członkowie PKN ICOMOS 20

Pożegnania 21

Wspominki 23

WYDARZENIA 24

STRAŻNICY DZIEDZICTWA 41

Strażnik Dziedzictwa 41

Sprawa Aleksandra Brody 41

Adam Kasperkiewicz: Po 14 latach 42

Wytyczne dla Autorów 49

ICOMOS poleca książki... 50

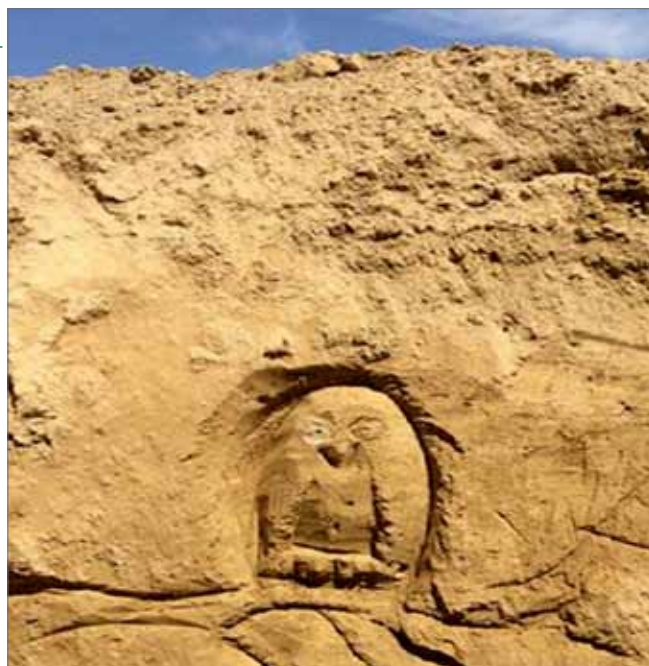
Zaulek poezji 52

POWOŁANIE ICOMOS

INTERNATIONAL COUNCIL ON MONUMENTS AND SITES
MIĘDZYNARODOWA RADA OCHRONY ZABYTKÓW
WARSZAWA – 1965 – KRAKÓW

KONSERWATOR: ZAWÓD CZY ...MISJA

Powstanie ICOMOS (i poprzedzające go ICCROM) stało się początkiem procesu konstytuującego zawód chroniącego zabytki. Oczywiście działania konserwatorskie, zmierzające do zachowania dziedzictwa kulturowego mają swoją odległą metrykę i wszyscy, którzy tym się zajmują muszą zdobywać szlify zawodowe w jednej z wielu dyscyplin i dziedzin zarówno humanistycznych jak i technicznych czy przyrodniczych. Jednak w jakimś mierze odstępują od swego wyuczonego zawodu wykorzystując nabyte umiejętności do ratowania i zachowania materialnych i niematerialnych wartości, które służą nie doraźnym użytkowym celom (choć bywają doraźnie użyteczne), lecz do utrzymania więzi społecznych, utrwalania tradycji narodowych, przechowania dla następnych generacji osiągnięć umysłu i zdolności twórczych. Tym właśnie różni się zawód konserwatora od wielu innych spełniających potrzeby człowieka, że próbuje zachować to, z czego ludzie mogą być dumni, co jest ważnym kapitałem dla przyszłości. Dlatego nadużywane często słowo „misja” wydaje się właściwie oddawać cechę tego szczególnego zawodu niezależnie czy w jego ramach spełnia się czynne utrwalanie „tego co z dawnego bytu pozostało”, czy też konserwator działa jako badacz, prawnik lub urzędnik. Rolą ICOMOS-u, który powołali architekci, historycy sztuki i archeologowie jest więc promowanie samej idei ochrony dziedzictwa, ale też edukacja społeczeństwa, których wielu przedstawicieli mimo wykształcenia i zajmowania istotnych funkcji społecznych nie rozumie ani na czym polega działanie konserwatora, ani jaka jest jego misja. W tym numerze Biuletynu mamy dwa dobre na to przykłady. Pierwszym z nich jest „sprawa Brody” wyróżniającego się w środowisku wojewódzkiego, a następnie generalnego konwertora zabytków, który stał się ofiarą nadgorliwości prokuratora. Przedstawiciel prawa nie rozumiał i przez kilkanaście lat nie starał się zrozumieć, jaka jest rola konserwatora i specyfika

Czekała 14 lat... „W głośnej sprawie renowacji zabytkowego spichlerza z Borowna sowa mądrości wleciała po długich czternastu latach, chociaż mogła i powinna wlecieć dużo wcześniej.” (patrz artykuł s. 69)

jego pracy. Tam, gdzie konserwator działał właściwie i w słusznej sprawie prokurator upatrywał przestępstwo, bo nie były to działania standardowe i stereotypowe. Aleksander Broda pełnił swoją misję z pełnym przekonaniem, że nie jest możliwe, aby ktoś świadomie nie chciał zrozumieć (lub choćby usiłować) rozumieć czym jest ratowanie zabytku. Drugim przykładem jest monumentalna praca Bogumiły Rouby, przedstawiana w polecanych książkach, która opiekunom świątyni stara się pokazać jak nie należy szkodzić zabytkom sakralnym (najczęściej w najlepszej wierze) z uwagi na ich doniosłą rolę duchową i miejsce w dziedzictwie naszym. Ten podręcznik, jak sama autorka zatytułowała, jest nie tylko dla księży.

Z wielkim żalem
przyjęliśmy wiadomość o śmierci

Beaty Pawłowskiej-Wilde

**nieodżałowanej kustosz dziedzictwa narodowego
gromadzonego w polskich muzeach**

Serdeczne wyrazy współczucia i solidarności
przekazujemy
bratu – profesorowi Krzysztofowi Pawłowskiemu
i synowi – Tomaszowi Wilde

Redakcja
Biuletynu Informacyjnego PKN ICOMOS

50-lecie ICOMOS 1965-2015

Heritage in Transformation

Warszawa, 22–24 czerwca 2015

ZAMEK KRÓLEWSKI – ŁAZIENKI KRÓLEWSKIE – WILANÓW

PATRONAT

Konferencja organizowana w ramach Roku Jubileuszowego 50-lecia ICOMOS pod honorowym patronatem Generalnego Konserwatora Zabytków

ORGANIZATORZY

Polski Komitet Narodowy ICOMOS

Muzeum Pałacu Króla Jana 111 w Wilanowie

Zamek Królewski w Warszawie - Muzeum.

Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie

Komitet Architektury i Urbanistyki PAN

KONTAKT

icomosSO@gmail.com

tel. +48 606 652 453

www.icomos-poland.org/icomos50/

PROGRAM KONFERENCJI

22 CZERWCA 2015 (Oranżeria – Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie)

9.00–9.30 Rejestracja uczestników

9.30–10.00 Otwarcie konferencji

10.00–11.30 **SESJA 1**

11.30–12.00 Przerwa kawowa

12.00–13.30 **SESJA 2**

13.30–14.30 Lunch

14.30–16.00 Zwiedzanie Pałacu w Wilanowie

16.00–18.00 **SESJA 3**

18.00–19.30 Kolacja staropolska w Wilanowie

23 CZERWCA 2015 – SALA WIELKA – Zamek Królewski w Warszawie

9.30–10.00	Rejestracja uczestników konferencji	15.30–17.00	Zwiedzanie Zamku Królewskiego lub Starego Miasta w Warszawie
10.00–11.00	SESJA 4		
11.00 – 11.30	Przerwa kawowa	18.00–19.30	OFICJALNE UROCZYSTOŚCI Z OKAZJI 50-lecia ICOMOS
11.30–13.00	SESJA 5		
13.00–14.00	Lunch	19.30–21.00	Kolacja
14.00–15.30	SESJA 6		

24 CZERWCA 2015 – ŁAZIENKI KRÓLEWSKIE w Warszawie

12.00 – 13.30 Zwiedzanie Łazienek Królewskich

WYSTĄPIENIA

22 CZERWCA 2015 – Oranżeria – Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

10.00 – 11.30 – SESJA 1 (4 wystąpienia)

- » **Claudine Houbart (Belgium)** – Towards an “integrated conservation”: the contribution of R.M. Lemaire and Piero Gazzola during the first decade of COMOS (1965-1975)
- » **Janusz Krawczyk (Poland)** – Polish monument conservation in the face of changing historical contexts. Tradition, identity, dialogue
- » **Marko Špikić (Croatia)** – On advantages of conservation history for life
- » **Stéphane Dawans, Claudine Houbart (Belgium)** – From the spirit to the letter of the charters: mind the gap for the future

12.00 – 13.30 – SESJA 2 (4 wystąpienia + dyskusja)

- » **Alberto Martorell (Peru)** – The role of cultural heritage in the global society
- » **Christoph Machat (Germany)** – The Conservation Philosophy for the Vernacular Heritage: Past – Present – Future?
- » **Josef Štulc (Czech Republic)** – The Conservation-restoration of Architecture Considered a Work of Art: A New Trend in the Restoration of Historic Monuments in the Czech Republic, Reviving the Charter of Venice Principles and the Legacy of the Founders of ICOMOS
- » **CHO In-Souk (Korea)** – Challenging Authenticity and Integrity. The Residence of HAN Gyu-Seol. Relocation, Intervention and Adaptive reuse

16.00 – 18.00 – SESJA 3 (6 wystąpień + dyskusja)

- » **Dinu Bumbaru (France)** – Geography + Society + History = Heritage. Evolving Expectations and the Canadian Heritage Protection Ecosystem
- » **Paolo del Bianco (Italy)** – Life Beyond Tourism. Heritage for Intercultural Dialogue. Hosting the traveller to promote intercultural dialogue
- » **Pance Velkov (Republic of Macedonia)** – Changes in Functions Fulfilled by Heritage. Examples of Conservation of Sacred Sites in the Republic of Macedonia
- » **Irit Amit Cohen (Israel)** – Obtaining “Others” Heritage. A new concept of “Attachment to Place” in Israel’s rural settlements and their cultural built heritage

- » **Jae-Heon CHOI, Hae Un RII (Korea)** – Reasserting Heritage Value into Urban Projects. In the Case of Seoul, Republic of Korea
- » **Nina Ugljen Ademović, Elsa Turkušić Jurić, Nina Stevanović (Bosnia and Herzegovina)** – Dichotomous phenomena of the 20th century heritage in the transformation -The case study of the Sarajevo Region

23 CZERWCA 2015 – SALA WIELKA – Zamek Królewski w Warszawie

10.00 – 11.00 – SESJA 4 (4 wystąpienia)

- » **Michael Petzet (Germany)** – Conservation Politics in a Changing World
- » **Giora Solar (Israel)** – Recent trends in conservation, effecting its future
- » **Romeo Carabelli, Myriam Laidet (France)** – Resilience and Vulnerability of Cultural Heritage as indicators for a pro-active territorial management
- » **Marko Stokin, Gojko Zupan (Slovenia)** – A century of conservation policy in Slovenia: between modernism and preservation

11.30 – 13.00 – SESJA 5 (4 wystąpienia + dyskusja)

- » **Aysun Dagabakan (Turkey)** – Process management for revitalization of historic settlements as the elements of cultural heritage
- » **Shao Yong, Yao Yifeng (China)** – Integrated Conservation Concept and Approach of Human-inhabited Heritage: a case study from 'Lijiang Old Town', China
- » **Onyejekwe Ijeoma H. (Nigeria)** – Assessing the impact of globalization on African Heritage. Case study of IGBO Cultural Heritage
- » **YONG XinQun (China)** – An Outline and the Complexity of China Modern Architectural Heritage

14.00 – 15.30 – SESJA 6 (5 wystąpienia + dyskusja)

- » **Bogusław Szmygin (Poland)** – Protection of monuments – achievements, problems, perspectives
- » **Serap Sevgi (Turkey)** – The current problems encountered in cultural heritage protection
- » **Norov Urtnasan (Mongolia)** – Growing significance of nomadic cultural heritage in the sustainable development of modern society
- » **Samir Abdulac (France)** – Heritage in Expansion and Territories in Evolution, From the Conservation of a Cathedral to the enhancement of vernacular settlements and landscapes, in connection with local development.
- » **Diana Maria Rodriguez Herrera, Beatriz Santamarina Campos (Spain)** – Policy of memory and forgetting. Challenges of World Heritage in an armed conflict context. A look at "Coffee Cultural Landscape" of Colombia

TAKIE BYŁY POCZĄTKI...

50 lat temu, w 1965 r., w Polsce, powstał ICOMOS – Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków i Miejsc Zabytkowych. Był to ewenement, wydarzenie niezwykle, jedyny raz, gdy organizację afiliowaną przy UNESCO powołano za „żelazną kurtyną”. W Warszawie i następnie w Krakowie przyjęto statut, wybrano pierwsze prezydium i pierwszego prezesa – Piero Gazzolę z Włoch. Sprawozdanie z przebiegu tego wydarzenia napisał Kazimierz Malinowski, wówczas dyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków (do 1962 r. dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury Sztuki. Tekst tego sprawozdania przedstawiamy poniżej (za Ochroną Zabytków, 1965, Nr 4). (Red.)

Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków – ICOMOS

W czerwcu 1965 r. obradował w Warszawie i Krakowie kongres konserwatorów, na którym powołano nową międzynarodową organizację p.n. „Międzynarodowa Rada Ochrony Obiektów i Miejsc Zabytkowych” („Conseil International des Monument et des Sites” „International Council of Monuments and Sites – ICOMOS”). W ten sposób doczekała się realizacji od dawna oczekiwana i postulowana myśl utworzenia stałego międzynarodowego organu, reprezentującego! sprawy ochrony zabytków. Jest to wydarzenie o znaczeniu historycznym, powołano bowiem bardzo istotne ogniwo rozwojowe idei ochrony zabytków, które może stać się ośrodkiem porozumienia dla współpracy, które zespoli wszystkie dążenia (i wysiłki) poszczególnych państw i organizacji międzynarodowych, na polu ochrony dziedzictwa kulturalnego ludzkości. Powołanie Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków jest jednocześnie najbardziej przekonującym dowodem rangi i znaczenia, jakie idea zabezpieczenia dóbr kulturalnych zdobyła w świadomości społeczeństw i w opinii światowej. Miło nam, że tak ważne wydarzenie dokonało się w Polsce. Zaszczycił, jaki nas spotkał, jest tym bardziej cenny, że był niewątpliwie wyrazem uznania dla osiągnięć Polski Ludowej w zakresie odbudowy zabytków. Zwołanie kongresu poprzedziły liczne starania i inicjatywy¹. Ostatnim etapem była decyzja UNESCO i uchwała Kongresu Architektów i Techników Ochrony Zabytków (Wenecja 1964) powołująca Komitet Organizacyjny i Biuro, w skład którego wszedł prof. S. Lorentz, jako przedstawiciel Polski. Przewodniczącym Komitetu został prof. De Angelis d’Ossait, a sekretarzem generalnym — Piętro Gazzola. Kongres, powołując te organa, jednocześnie zalecił

tworzenie w poszczególnych krajach Narodowych Komitetów ICOMOS-u. Do chwili otwarcia kongresu powołano takie komitety w 26 krajach, m.in. i w Polsce². Kongres wenecki zapoczątkował więc pierwsze realne kroki zmierzające do utworzenia ICOMOS-u, dając równocześnie merytoryczne podstawy jego działalności w formie tzw. Karty Weneckiej, zawierającej zasady prac konserwatorskich³. Stanowisko kongresu weneckiego było w tym względzie dostatecznie autorytatywne, bo brało w nim udział 622 delegatów z 61 krajów i 170 obserwatorów.

Odbывая się w Polsce kongres przewidywał dwie odrębne części organizacyjne: Zgromadzenie Konstytucyjne, na którym miał być powołany ICOMOS i uchwalony statut wraz z regulaminami, oraz Zgromadzenie Generalne powstałej już organizacji, które miało rozpatrzyć kwestie programowe i budżetowe, a następnie dokonać wyboru władz. Pierwsze Zgromadzenie odbywało się w Warszawie – w Pałacu Kultury i Nauki, drugie w Krakowie – na Wawelu.

Na kongres przybyło 125 delegatów z 25 krajów a mianowicie: z Niemieckiej Republiki Federalnej (15), Austrii (4), Belgii (2), Brazylii (1), Bułgarii (4), Danii (1), Hiszpanii (6), St. Zjedn. A.P. (4), Finlandii (2), Francji (3), Anglii (6), Węgier (3), Izraela (1), Włoch (3), Luksemburga (1), Meksyku (4), Holandii (4), Polski (17), Rumunii (5), Szwecji (4), Szwajcarii (7), Syrii (1), Czechosłowacji (7), Związku Radzieckiego (4), Jugosławii (5), oraz przedstawiciele UNESCO i ICOMU-u i 2 przedstawiciele Międzynarodowego Centrum Studium Konserwacji i Restauracji Dóbr Kulturalnych w Rzymie (ICCROM)⁴.

¹ Materiały i informacje dotyczące historii współpracy międzynarodowej, jej celów i zadań, zawiera tom X „Biblioteki Muzealnictwa i Ochrony Zabytków”, wydany z inicjatywy i staraniem Ośrodka Dokumentacji Zabytków z okazji kongresu.

W tomie tym opublikowano w języku francuskim następujące artykuły: Piero Gazzola, *Międzynarodowy Kongres Zabytków i Miejsc Zabytkowych – ICOMOS*; Mieczysław Ptaśnik, *Cele międzynarodowej ochrony zabytków*; Stanisław Lorentz, *Udział Polski w międzynarodowych akcjach ochrony dóbr kulturalnych*. Jan Zachwatowicz, *Cele i postulaty międzynarodowej ochrony zabytków*; Stanisław E. Nahlik, *Podstawy prawne międzynarodowej ochrony zabytków*; Józef E. Dutkiewicz, *Drogi i kierunki ochrony zabytków w Polsce Ludowej*. W załączeniu – tekst Karty Weneckiej.

² Polski Komitet Narodowy ICOMOS odbył swe pierwsze posiedzenie 27 stycznia 1965 r. Na przewodniczącego został powołany prof. dr Stanisław Lorentz. Członkami komitetu są: Piotr Biegański, Olgierd Czerner, Józef E. Dutkiewicz, Jerzy Łomnicki, Alfred Majewski, Kazimierz Malinowski (sekretarz), Bohdan Marconi, Andrzej Michałowski, Kazimierz Michałowski, Adam Miłobędzki, Hanna Pierkowska, Mieczysław Przyłęcki, Mieczysław Ptaśnik, Bohdan Rymaszewski, Jerzy Szablowski (wiceprzewodniczący), Jan Zachwatowicz (wiceprzewodniczący).

³ Redakcję Karty Weneckiej opracował komitet redakcyjny, w którego skład wchodził ze strony Polski prof. dr Jan Zachwatowicz.

⁴ Materiały kongresu: Liste des participants.

Warszawa – stolica Polski była w 1965 r. miejscem Zgromadzenia Konstytucyjnego ICOMOS

W części inauguracyjnej pierwszy zabrał głos prof. d' Ossat, przewodniczący Komitetu Organizacyjnego i Biura ICOMOS-u. Przypomniawszy liczne inicjatywy, które poprzedziły powołanie ICOMOS-u, omówił kulturalną i historyczną rolę zabytków, którą zaktualizowały zniszczenia wojenne i ambitne dążenia nowych państw. Następnie wskazał na konieczność przeprowadzenia analizy teorii i na potrzebę ustalenia zasad i środków działania. Słusznie też stwierdził, że musimy nasze zamierzenia powiązać z ogólną polityką kulturalną, m.in. po to, aby usunąć istniejące, a bardzo niebezpieczne sprzeczności interesów. Świadomość roli zabytku powinna być oparta nie na uczuciu nostalgii, ale na zrozumieniu jego konkretnej funkcji w życiu współczesnym. Te zadania spełni organizacja jednocząca historyków i architektów i współpracująca z wszystkimi pokrewnymi stowarzyszeniami i instytucjami. Kończąc swoje programowe przemówienie prof. d' Ossat podziękował władzom polskim za gorące przyjęcie i, nawiązując do miejsca obrad, dodał: *Jesteśmy wdzięczni Polsce za wierność dla dorobku historycznego.*

Minister Lucjan Motyka, witając kongres w imieniu rządu i Ministerstwa Kultury i Sztuki, przypomniał, że obrady kongresu toczyć się będą w mieście, które nie miało się podnieść ze zgliszczy i popiołów. Mówiąc o dokonanej odbudowie zapewnił, że sprawy ochrony zabytków będą nadal troską i przedmiotem zainteresowania władz polskich, albowiem *prawdziwy postęp, jak się wyraził, wyrasta z doświadczeń przeszłości.* Przewodniczący stoł. Rady Narodowej Janusz Zarzycki, witając kongres w imieniu Rady i mieszkańców stolicy, gorąco zapraszał uczestników do zapoznania się z odbudową i metodami jakie były przy tym stosowane, a przede wszystkim ze sposobami użytkowania obiektów, jakie odbudowano. Zapewnił jednocześnie, że władze miejskie skorzystają z pełną gotowością z sugestii wynikających z obrad i dalszej pracy ICOMOS-u. Przedstawiciel UNESCO – Hiroshi Daifuku, podziękował władzom polskim za organizację kongresu i oświadczył, że UNESCO, które jednoczy już kilka organizacji zajmujących się sprawami kultury, z pełnym przekonaniem odnosi się do idei powołania ICOMOS-u, organizacji odpowiadającej bardzo głębokiej potrzebie. UNESCO chce pomóc tej instytucji, która zajmować się będzie *pomnikami geniuszu ludzkości, których my jesteśmy dziedzicami.* Minister Stefan Wierbłowski, witając kongres w imieniu Polskiego

Komitetu d/s UNESCO, oświadczył m.in., że dla nas ochrona zabytków symbolizuje ideę pokoju. Wyraził przy tym nadzieję, że ochrona zabytków stanie się we wszystkich krajach tak żywa, że przyczyni się do usunięcia niebezpieczeństwa wojny. Dyrektor ICOMU-u, Hugues de Varine-Bohan, wyraził radość z powołania bratniej organizacji, która wypełni istniejącą lukę. Powiązania merytoryczne zapewniają ścisłą współpracę obydwu organizacji, za którą opowiada się z pełnym przekonaniem, deklarując gotowość jak najściślejszego współdziałania. O współpracy mówili ponadto: dyrektor Centrum Rzymskiego: Harold James Plenderleith, przedstawiciel Komitetu Historycznych Ośrodków Miejskich Międzynarodowej Federacji Mieszkalnictwa i Planowania Przestrzennego – prof. Wacław Ostrowski a przedstawiciel Międzynarodowej Unii Architektów – prof. Jan Zachwatowicz. Prof. S. Lorentz zaś, jako współorganizator i przewodniczący Polskiego Komitetu ICOMOS-u, w serdecznych słowach powitał przybyłych uczestników, życząc pomyślnych obrad, a samej organizacji owocnej działalności. Po przerwie dokonano wyboru prezydium Zgromadzenia Konstytucyjnego, Przewodniczącym został prof. S. Lorentz, a wiceprzewodniczącymi: Ruth Rivera di Coronel (Meksyk), Charles E. Peterson (St. Zjedn. AJP.) i Władimir Iwanow (Zw. Radziecki), generalnym sprawozdawcą zaś – Raymond Lemaire (Belgia).

Po przyjęciu regulaminu obrad Zgromadzenia Konstytucyjnego, który postanawiał m.in., że głosować będą tylko przewodniczący delegacji, sekretarz generalny, Piero Gazzola złożył sprawozdanie z działalności Komitetu Organizacyjnego i Biura, polegającej przede wszystkim na przygotowaniu organizacyjnym kongresu i na opracowaniu projektów statutu i regulaminów ICOMOS-u. Projekty te były przedyskutowane na 3 posiedzeniach Biura i na posiedzeniu Komitetu Ekspertów UNESCO, po przekonsultowaniu ważniejszych postanowień z zainteresowanymi przedstawicielami UNESCO, ICOM-u i Centrum Rzymskiego. ICOMOS, jako organizacja, w której reprezentowane są państwowe organa ochrony zabytków i konserwatorzy, będzie miała rozliczne zadania. Zasadniczym jej celem będzie jednak – mówiąc najogólniej – dążenie do zachowania zabytków i rozwijanie zainteresowania dla tej idei we wszystkich krajach. ICOMOS powinien przyczynić się do ogłoszenia wytycznych w sprawie użytkowania zabytków, współpracować z wszystkimi ist-

niejącymi organizacjami i placówkami międzynarodowymi i krajowymi w zakresie dokumentacji i rozpowszechnianiu najnowszych metod technicznych pracy konserwatorskiej oraz w poszukiwaniach nad znalezieniem najlepszych środków, zapewniających konserwację ważniejszych materiałów np. kamienia, lub zabezpieczających przed szkodliwym oddziaływaniem zanieczyszczonego powietrza¹. Ponadto ICOMOS powinien włączyć się i współdziałać w prowadzeniu kursów organizowanych przez Uniwersytet w Rzymie dla dokształcania architektów konserwatorów, i stworzyć trybunę wymiany doświadczeń przez powołanie specjalnego czasopisma „Monumentum”. Główny impuls pracom będą nadawać oczywiście Komitety Narodowe. Działalność ICOMOS-u musi jednak być aktywna i na szerszym terenie, tak, aby nasze postulaty weszły do planów zagospodarowania przestrzennego. *Warszawa, w której toczą się nasze obrady, powiedział na zakończenie Piero Gazzola, jest żywym dokumentem, miłości do zabytków. Niech nam polski chrzest sprzyja w rozwiązaniu naszych zadań.*

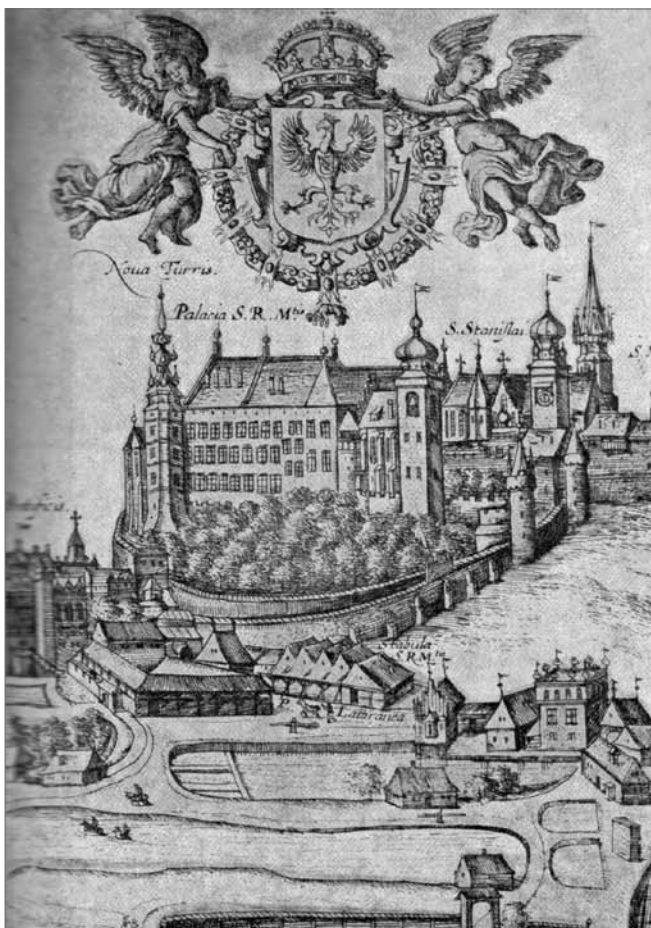
Projekt statutu szczegółowo zreferował prof. R. Lemaire. Projekt był kilkakrotnie poprawiany. W przedstawionej redakcji zawiera w dziewięciu rozdziałach postanowienia, określające: nazwę, siedzibę organizacji, definicję zabytku, cele i zadania, członkostwo, strukturę/administracyjną, osobowość prawną oraz sprawy zmian statutowych, rozwiązania Rady i języków urzędowo przyjętych.

Zabytkiem jest według projektu statutu każda nieruchomość, interesująca z punktu widzenia archeologicznego, historycznego, estetycznego lub etnograficznego. Ta definicja sformułowana w art. 3a, obejmuje również dobra ruchome, konserwowane w tych obiektach. Przez miejsce zabytkowe (In site) rozumie się w myśl statutu krajobraz będący dziełem natury, człowieka lub obu łącznie, a którego zachowanie leży w interesie publicznym. Wyłączone zostały muzea

i muzea na wolnym powietrzu. Wyznaczone przez statut cele przewidują w pierwszym punkcie popieranie badań, konserwacji i udostępniania (mise en Valeur) zabytków i miejsc zabytkowych. Drugim celem jest rozwijanie zainteresowania dla sprawy zabytków, a trzecim — stworzenie organizacji międzynarodowej, reprezentującej administrację, instytucje i osoby zainteresowane zachowaniem oraz badaniem zabytków i miejsc zabytkowych. (Art. 4c). Do zadań ICOMOS-u należeć będzie: a) przygotowanie i wprowadzenie zaleceń dotyczących badań dla konserwacji zabytków; b) współpraca w rozwijaniu ośrodków dokumentacji; c) «współpraca w opracowywaniu inwentarzy zabytków; d) upowszechnianie nowych technik konserwatorskich; e) utworzenie stałych komitetów dla podejmowania studiów w sprawach wymienionych pod a, b, c, d. f) podejmowanie wydawnictw i patronowanie publikacjom z zakresu ochrony zabytków; g) współpraca z UNESCO, Centrum, ICOM-em i innymi organizacjami międzynarodowymi i regionalnymi o tych samych celach. Członkostwo jest analogicznie potraktowane jak w statucie ICOM-u. Członkiem aktywnym może być każdy kompetentny i czynny pracownik personelu naukowego, technicznego lub administracyjnego służby konserwatorskiej albo specjalista w zakresie konserwacji zabytków architektury, urbanistyki, historii sztuki, archeologii lub etnografii. Członkami „stowarzyszonymi” mogą być osoby zainteresowane celami ICOMOS-u, organizacje, stowarzyszenia i instytucje krajowe i międzynarodowe. Ilość członków aktywnych w Komitetach Narodowych ograniczona jest do liczby 15. W strukturze administracyjnej przewidziane są następujące instancje i jednostki: zgromadzenie generalne, komitet wykonawczy, komitet konsultatywny, komitety narodowe, międzynarodowe komitety specjalistyczne i sekretariat. Zgromadzenie generalne zwołuje się w zasadzie co trzy lata. Komitet wykonawczy, który kieruje pracami ICOMOS-u, składa się z 26 członków, wybranych na zgromadzeniu general-

Profesorowie (od lewej): Stanisław Lorentz(historyk sztuki i muzeolog), Jan Zachwatowicz(architekt i konserwator) i Aleksander Gieysztor (historyk mediewista) swoimi dokonaniem zyskali autorytet i międzynarodową pozycję. Im zawdzięczamy, że ICOMOS powstał w Polsce

■ Kraków – na Wawelu odbył się pierwszy Kongres ICOMOS

nym, a reprezentujących różne regiony świata. W skład tego komitetu wchodzi: przewodniczący, 3 wiceprzewodniczących, przewodniczący komitetu konsultatywnego, sekretarz generalny, skarbnik, 14 członków wybranych na zgromadzeniu 6 członków dokooptowanych, Biuro komitetu tworzą członkowie o wyżej określonych funkcjach.

Komitet Konsultatywny składa się z przewodniczących komitetów narodowych. Komitety narodowe tworzy się za zgodą Komitetu Wykonawczego, po konsultacji z organizacjami i instytucjami krajowymi i międzynarodowymi, stowarzyszeniami, zawodowymi i organami administracji Komitety międzynarodowe, które mogą dzielić się na grupy robocze, powołuje Komitet Wykonawczy⁵.

Projekt statutu wywołał żywą i interesującą dyskusję. Poprawki zgłosili przedstawiciele: Brazylii, Czechosłowacji, Holandii, Niemieckiej Republiki Federalnej, Rumunii, Syrii, Szwajcarii i Włoch. W sprawach poruszanych przez nich zabierali głos min. przedstawiciele Francji i St. Zjednoczonych oraz reprezentanci UNESCO i ICOM-u. Tekstu przez siebie referowanego bronił z urzędu główny sprawozdawca. Idąc w kolejności artykułów, proponowano odnośnie art. 2. aby siedziba była zmienna, jak w Międzynarodowym Związku Historyków Sztuki (NRF). W tej samej sprawie inna poprawka sugerowała ustalenie siedziby nie na zgromadzeniu konstytucyjnym, ale na I zgromadzeniu generalnym (Włochy).

⁵ Materiały kongresu: AGW. 1.

Kwestia ta była żywo komentowana, ponieważ aż 5 krajów zgłosiło propozycje wyznaczenia u nich siedziby ICOMOS-u: Belgia, Szwajcaria, Hiszpania, Francja i Włochy. Po odpadnięciu pierwszych trzech kandydatów toczył się między Francją i Włochami spór, który nie rokował nadziei, aby mógł być zakończony w ciągu sesji warszawskiej. Dlatego przeszła poprawka Włoch o ustalanie siedziby na zgromadzeniu generalnym, czyli w Krakowie. Propozycja NRF odpadła, bo lotna siedziba utrudniałaby stworzenie stałego sekretariatu. Ostre sprzeciwy wzbudziła redakcja art. 3b, który, istotnie, bardzo niezręcznie i nieprecyzyjnie określał pojęcie miejsca zabytkowego. Zastrzeżenia zgłosił przedstawiciel Brazylii, który proponował szczegółową numerację poszczególnych rodzajów: zespołu miejskiego, zespołu wiejskiego itd. Poparł go prof. R. Pane, a w trakcie dyskusji uzgodniono poprawkę, która wprowadzi termin „zespołu urbanistycznego” w odpowiedniej redakcji. Z art. 4 proponował delegat Rumunii skreślić punkt c, jako nie aktualny, i ew. przenieść sformułowania zawarte w tym artykule do początkowych artykułów statutu. Powołanie organizacji, o jakiej mówi się w tym artykule, jest już faktem dokonany, przez utworzenie ICOMOS-u. Propozycję przyjęto, jako że nie budziła żadnych wątpliwości. Szeroko dyskutowano punkt g. art. 5., postulując, aby wśród organizacji międzynarodowych, z którymi będzie ściślej współpracował ICOMOS, wymienić również Międzynarodowy Związek Historyków Sztuki (Syria, USA) i Unię Architektów (Francja). Wniosek upadł większością głosów; przeciwnicy bowiem obawiali się ew. konieczności dalszego rozszerzenia listy. Do art. 6a, 1. delegat Czechosłowacji zgłosił propozycję wprowadzania pracowników wyższych uczelni. Propozycję swą wycofał, przekonany argumentem, że ten rodzaj zainteresowanych osób, mieści się w dotychczasowym rozumieniu tego artykułu. Żywą dyskusję spowodowała poprawka do art. 6b, 1. w sprawie ilości głosów, jakimi może dysponować delegat na zgromadzeniu generalnym. Projekt statutu daje uprawnienie do 2 głosów. Przedstawiciel Rumunii proponował 1 głos względnie nawet 1 głos dla poszczególnych krajów. Syria wystąpiła z wnioskiem o przyznanie 3 głosów. Wniosek dalej idący upadł, a pierwszy został wycofany. W sprawie terminu drugiego posiedzenia w razie braku quorum, Syria proponowała zamiast 1 godziny, zwłokę 24 godzin. Projekt przyjęto, chcąc ułatwić przybycie delegatom z bardziej odległych krajów. Ten sam delegat odnośnie art. 10c. wysunął wniosek, aby wybory były dokonywane korespondencyjnie, podobnie jak to się dzieje w ICOM-ie. Wniosek przyjęto. W sprawie wyboru wiceprzewodniczących zgłosił przedstawiciel Szwajcarii propozycję, zaakceptowaną przez zebranych, aby byli wybierani przez Komitet Wykonawczy, a nie przez zgromadzenie generalne. Zasadnicze znaczenie miała poprawka, zgłoszona przez delegata rumuńskiego odnośnie powoływania Komitetów Narodowych (art. 13b.), głosząca mianowicie, aby dotychczasowe brzmienie zastąpić zdaniem: „z inicjatywy władz kompetentnych po porozumieniu z organizacjami...” względnie „z inicjatywy instytucji publicznych i prywatnych po przekonsultowaniu...”. Jednocześnie sprzeciwił się konieczności zatwierdzania, Komitetu Narodowego przez Komitet Wykonawczy, wycho-

dząc z założenia, że stosunek do Komitetu Wykonawczego oparty jest na zasadzie współpracy, a nie nadrzędności. Pierwsza część wniosku (alternatywa II) przeszła, druga nie została zaakceptowana po wyjaśnieniach, jakich udzielił dyr. ICOM-u. Ostatni wreszcie wniosek (Holandia) wniósł poprawkę do art. 13c, uzupełniającą obowiązek składania dyrektorowi ICOMOS-u sprawozdań przez Komitety Narodowe – zobowiązaniem dyrektora do przesyłania tych sprawozdań do wiadomości poszczególnych Komitetów Narodowych wraz z załączonym sprawozdaniem z działalności sekretariatu. Po zamknięciu dyskusji nad statutem, sprawozdawca generalny zaproponował przyjęcie regulaminu ICOM-u jako tymczasowego regulaminu dla poszczególnych organów ICOMOS-u, do czasu, kiedy zgodnie z art. 8b statutu opracują one swe odrębne regulaminy⁶. Po przyjęciu tej propozycji przeprowadzono jeszcze formalne głosowanie nad statutem i regulaminem i na tym wyczerpano porządek dzienny Zgromadzenia Konstytucyjnego, które z poczuciem odpowiedzialności i świadomością tego historycznego wydarzenia dokonało prawnego aktu ustanowienia Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Zabytkowych.

Zgromadzenie Generalne rozpoczęło swoje obrady w Krakowie od przemówienia prof. J. Szablowskiego, który jako gospodarz Wawelu powitał gości oraz przedstawicieli władz i partii w osobach wiceministra Kultury i Sztuki Z. Garstecznego, przewodniczącego Rady Narodowej m. Krakowa mgr Z. Skolickiego i prof. A. Łyżwańskiego, reprezentującego Wydział Kultury KC PZPR. Nawiązując do przeszłości zamku, wskazał na rangę, jaką nadaje się temu zgromadzeniu, a mówiąc o długoletniej odbudowie tego zespołu przypomniał bezpośrednie jego związki z problematyką kongresu. Cykl arrasów na temat historii Noego, które zdobią salę obrad kongresu, dał mu asumpt do żartobliwej refleksji i życzenia: aby w wypadku potopu, który miejmy nadzieję, że nigdy nie nastąpi arcydzieła geniuszu ludzkiego ocalały przynajmniej po jednej parze.

Przewodniczący Rady Narodowej m. Krakowa mgr Z. Skolicki powitał w serdecznych słowach nową organizację, która patronować będzie wysiłkom państw, narodów, organizacji społecznych i instytucji, a także wysiłkom światłych jednostek na rzecz ochrony i zabezpieczenia tych skarbów kulturalnych przeszłości, na rzecz pełnego włączenia tych skarbów w służbę społecznej kultury, w proces kształtowania współczesnego człowieka. Mówiąc o Krakowie, tej skarbnicy zabytków, która jest przedmiotem wielostronnej i troskliwej opieki, wskazał, że budowanie w ciągu ostatnich XX lat potężnego przemysłu, odbywało się na zasadzie ... sojuszu Martenów i wielkich pie-

⁶ Materiały kongresu: AGiW. 6. Regulamin obejmujący wszystkie agendy ICOMOS-u miał być przygotowany przez Polski Komitet. Projekt, opracowany przez niżej podpisanego opierał się na regulaminie ICOM-u w redakcji zaakceptowanej 11 lipca 1962 r. przez 7 zgromadzenie generalne ICOM-u („Icom-News” vol. 16 nr 3 z czerwca 1963). Zmiany dotyczyły głównie komitetów międzynarodowych, którym projektant chciał nadać bardziej samostanny charakter, ponieważ będą składały się z ekspertów dla poszczególnych zagadnień teoretycznych i technicznych. Na posiedzeniu Biura Organizacyjnego w Rzymie (9–10 kwietnia 1965 r.) przyjęto koncepcję oddzielnych regulaminów dla poszczególnych organów ICOMOS-u. Istotna w związku z tym sprawa regulaminu komitetów specjalistycznych, będzie więc przedmiotem późniejszych obrad i decyzji.

Piero Gazzola (Włochy) – architekt z Werony, pierwszy przewodniczący ICOMOS i jeden z „architektów” jego budowy

ców z gotyckimi wieżami i średniowiecznymi basztami. Kończąc życzył Międzynarodowej Radzie, aby stała się platformą zespolenia się szlachetnych wysiłków wszystkich narodów, platformą zespalania nowoczesnej myśli naukowej, umiejętności organizacyjnej i przyjaznych, pokojowych uczuć – na rzecz przekazania przyszłym, pokoleniom nie uszczuplonego lecz wzbogaconego skarbca kultury.

Obradom przewodniczyli kolejno: przedstawiciel Stanów Zjednoczonych – Charles E. Peterson i Związku Radzieckiego – Władimir Iwanow oraz prof. Stanisław Lorentz.

Na porządku dziennym była najpierw sprawa przyjęcia regulaminu Zgromadzenia Generalnego. Dokument ten, zawierający 17 rozdziałów i 65 artykułów, został przyjęty bez poprawek, bo dotyczył tylko spraw proceduralnych i technicznych, wypróbowanych w wieloletniej praktyce ICOM-u⁷.

Dalszym punktem był program i budżet na lata 1965, 1966 i 1967. Przedstawiony zarys programu pokrywał się z тезami, które wyłożył w swoim sprawozdaniu Piero Gazzola.

Uzupełnieniem programu był przedłożony preliminarz budżetowy, w którym przewidziane zostały konferencje różnych komitetów; w roku 1966 w sprawie konserwacji

⁷ Materiały kongresu: AGiW. 3.

kamienia – w (Brukseli i rozwoju centrów historycznych – w Madrycie. W roku zaś 1967 w sprawie konserwacji ruin i przysposobienia ekspozycyjnego wykopalisk – w Anglii; teorii i metodologii konserwacji i restauracji – w Grecji; w kwestiach prawnych – we Francji; w kwestii konserwacji budowli etnograficznych – w Szwecji; konserwacji materiałów konstrukcyjnych – w Belgii; kształcenia personelu specjalistycznego – w Austrii; publikacji – w Jugosławii i użytkowania obiektów zabytkowych – w Szwajcarii. Przedłożenie budżetowe przewiduje ponadto utworzenie ośrodka dokumentacji i środki na prowadzenie kursów dla architektów-konserwatorów w Rzymie (wspólnie z UNESCO, Uniwersytetem w Rzymie i Centrum). Brak natomiast pozycji na wydawanie zapowiadzanego czasopisma „Monumentum”. Program przewiduje zaś, oprócz półrocznie ukazującego się „Monumentum”, wydawanie Biuletynu Informacyjnego. Być może, że koszty tych publikacji będą pokrywane z budżetu wydawnictw UNESCO⁸.

Po przyjęciu programu i budżetu, a przed przystąpieniem do następnego, bardzo istotnego punktu porządku obrad – do wyboru władz, zakomunikowano zebranymi, że zainteresowane strony uzgodniły swoje stanowiska w sprawie siedziby. Przyjęto propozycję rządu francuskiego, aby władze ICOMOS-u urzędowały w Paryżu. Za tym wyborem przemawiało⁹ to, że główne agendy UNESCO i wielu międzynarodowych organizacji mieszczą się w Paryżu.

Długo dyskutowana kwestia, ile i jakie mają być powołane międzynarodowe komitety specjalistyczne, również została rozstrzygnięta drogą kompromisu. Lista zawiera 5 komitetów, które w razie potrzeby będą powoływały komisje mieszane, podkomisje i grupy robocze. Powołane więc będą: Komitet Dokumentacji i Informacji, Komitet d/s Konserwacji i Restauracji, Komitet d/s Kształcenia Architektów Konserwatorów i personelu specjalistycznego, Komitet Prawny i Komitet Zagospodarowania i Użytkowania Zabytków.

Wybory dały następujący rezultat: przewodniczącym ICOMOS-u został wybrany Piero Gazzola – architekt, naczelny konserwator zabytków w Weronie, główny inspirator powołania ICOMOS-u i dotychczasowy sekretarz generalny Komitetu Organizacyjnego. Sekretarzem generalnym został Raymond Lemaire, profesor historii sztuki na uniwersytecie w Lowanium (Belgia), a skarbnikiem Maurice Berry – główny architekt zabytków w Paryżu. Na wiceprzewodniczących powołano: Władimira Iwanowa – wicedyrektora muzeum kremlowskiego w Moskwie, Roberta Gaiwey – dyrektora National Trust for Preservation w Washingtonie i Martina Almagrą – profesora uniwersytetu w Madrycie. Przewodniczącymi Komitetu Konsultatywnego został wybrany profesor uniwersytetu warszawskiego Stanisław Lorentz, dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie, przewodniczący obydwu zgromadzeń i polskiego komitetu organizacyjnego kongresu.

W skład komitetu wykonawczego weszli: Earl of Euston – dyrektor towarzystwa ochrony zabytków w Londynie, dr Wer-

ner Bolheim, gen. Schilling – przewodniczący towarzystwa ochrony zabytków w Moguncji, Alfred Schmidt – profesor historii sztuki we Fryburgu, Vladimir Alvez de Souza – architekt, profesor uniwersytetu w Rio de Janeiro, Ivan Zdravković – architekt Centralnego Instytutu Ochrony Zabytków w Belgradzie, Carlos Flores Marku – architekt, dyrektor zabytków kolonialnych IWBH w Cordobie (Meksyk), Guglielmo de Angelis d'Ossat – architekt, profesor uniwersytetu w Rzymie, Dr Dező Deresenyi profesor, historyk sztuki z sekcji zabytków historycznych Ministerstwa Budownictwa w Budapeszcie, B. B. Lal, dyrektor szkoły archeologii i przedstawiciel Ochrony Zabytków Archeologicznych w New Delhi (India), Robert Hotke – kierownik służby ochrony zabytków historycznych z Voorburg – (Holandia), Walter Frodl – profesor politechniki i przewodniczący federalnego urzędu zabytków w Wiedniu, Vladimir Nowotny – dyrektor Instytutu Ochrony Zabytków i Natury w Pradze, Harald Landberg – mgr architekt, główny inspektor w Kopenhadze.

Zamykając posiedzenie, przewodniczący I Zgromadzenia Generalnego ICOMOS-u, prof. dr Stanisław Lorentz podsumował wyniki obrad, wskazując na doniosłość dokonanego aktu powołania nowej, tak bardzo potrzebnej organizacji. Wyraził przy tym przekonanie, że rezultaty działalności tej organizacji odegrają poważną rolę w rozwoju idei ochrony zabytków. Kończąc podziękował wszystkim delegatom za czynny udział w obradach, przede wszystkim autorom materiałów i projektów oraz organizatorom kongresu. Serdeczne życzenia i gratulacje złożył też pod adresem pierwszego przewodniczącego ICOMOS-u, Piero Gazzoli.

Jako ostatni zabrał głos nowy przewodniczący, który w swojej krótkiej wypowiedzi podziękował za zaszczyt, jaki go spotkał i zapewnił, że dołoży wszelkich starań, aby sprostać nałożonym obowiązkom. Ze swej strony wyraził podziękowanie pod adresem Ministra Kultury i Sztuki za gorące i serdeczne przyjęcie, i pod adresem prof. S. Lorentza i prof. J. Szablowskiego za doskonałą organizację, która zapewniła sprawny przebieg obrad w serdecznej i przyjaznej atmosferze.

Kongres przebiegał nie tylko w salach obrad. Uczestnicy jego byli podejmowani przez ministra Kultury i Sztuki w Wilanowie, przez przewodniczącego Rady Narodowej m. Krakowa w salach reprezentacyjnych Rady, przez polski komitet na Wawelu i w Złotej Górze w Ojcowie, a przez dyrekcję kombinatu tarnobrzesckiego na zamku w Baranowie. Goście nasi mieli też okazję zwiedzić Warszawę i Kraków, a po drodze z Baranowa – Koprzywnicę i Klimontów. Część uczestników odbyła wycieczkę do Torunia, gdzie ich podejmował rektor uniwersytetu Mikołaja Kopernika, a stamtąd wyjechali do Gdańska, Elbląga, Fromborka, Malborka i Olsztyna. Te towarzyskie spotkania dały okazję do bliższego zapoznania się z problematyką ochrony zabytków w Polsce i rezultatami naszej działalności w tym zakresie⁹. Poznane w czasie zwiedzania i wycieczek przykłady były zaś ilustracją do znanych powszechnie osiągnięć Polski Ludowej na polu zabezpieczenia dziedzictwa kulturalnego.

Kazimierz Malinowski

⁸ Materiały kongresu: AiGW. 8, 9, 9 bis i U.

KONFERENCJE

Ochrona budownictwa drewnianego – problemy i perspektywy Lublin, 27–29 maja 2015

DREWNIANA ARCHITEKTURA WERNAKULARNA

KONFERENCJA NAUKOWA

pod patronatem GENERALNEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW I REKTORA POLITECHNIKI LUBELSKIEJ

Ramowy program konferencji

27 maja 2015 r.

12.00–13.30 – rejestracja uczestników konferencji
– Budynek WBiA

14.00–15.00 – obiad – WICA

15.00–18.00 – obrady plenarne AULA III

19.00 – bufet kolacyjny WICA

28 maja 2015 r.

9.00–3.00 – obrady plenarne AULA III

13.00–14.00 – przerwa obiadowa – WICA

14.00–16.00 – obrady plenarne AULA III

17.00–19.00 – zwiedzanie skansenu

19.00 – kolacja

Muzeum Wsi Lubelskiej – skansen

KONFERENCJA „WILANÓW 2015”

Zorganizowana w ramach obchodów 50-lecia ICOMOS, tematycznie była kontynuacją serii konferencji organizowanych przez PKN ICOMOS, w gościnnych wnętrzach ORANŻERII. Organizatorami były PKN ICOMOS i Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, pod patronatem Generalnego Konserwatora Zabytków. Wyniki poprzednich konferencji publikowano m.in. w serii monografii Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS i Muzeum Pałac w Wilanowie: „Wartościowanie zabytków architektury” (2013), „Wartość funkcji w obiektach zabytkowych” (2014).

Miejsce Konferencji – Oranżeria Pałacu w Wilanowie

Obrady otworzył prof. Bogusław Szmygin, prezes PKN ICOMOS, podkreślając, że na konferencje zapraszano było całe środowisko konserwatorskie, podziękował organizatorom z Wilanowa za włączenie się we współpracę. W zagadnienia konferencji wprowadził Paweł Jaskanis dyrektor Muzeum w Wilanowie

Formuła konferencji przewidywała na każdy dzień 2 sesje wystąpień wprowadzających oraz obszerną dyskusję podsumowującą. Uczestniczyło w niej 170 osób, a zaowocowała 20 referatami.

W pierwszej sesji zaprezentowano przekrojowe wystąpienia wprowadzające w tytułowe zagadnienie m.in. omówienie zakresu i metod adaptacji przez prof. Marię Brykowską, ideę „konserwacji bez selekcji” czyli wszystkiego bez wartościowa-

nia - prof. Zygmunta. Paszkowskiego „wartości zabytku a wartości jego adaptacji w świetle prawa autorskiego i dziedzictwa kulturowego” oraz kluczowy dla współczesnego zagospodarowania problem „ryzyka utraty wartości zabytkowych w procesie adaptacji prof. Piotra Molskiego i dr Marcina Górskiego.

Sesja druga dotyczyła zagadnień adaptacji wybranych grup/typów zabytków: architektury sakralnej, związanych z winiarską tradycją Zielonej Góry, budownictwa drewnianego województwa łódzkiego oraz budynków z dekoracjami malarzkimi.

Program kolejnego dnia obrad bezpośrednio nawiązywał do wcześniej zaprezentowanych obszarów problemowych konferencji. W sesji III przed-

Fot. C. Gluszek

■ Wilanów 17.04.2015. Adaptacja Zamku Krzysztopór, prezentacja prof. Kłosa

stawiono m.in. projekt adaptacji ruin Krzysztoporu w Ujeździe do funkcji turystycznych; zagadnienia adaptacji i modernizacji międzywojennego budownictwa socjalnego w Warszawie; przykłady adaptacji wybranych obiektów z terenów Polski jako zagadnienie „granic interwencji”: w zamkach Państwa Krzyżackiego, zajezdni tramwajowej w Szczecinie, budynku stacji w Białowieży na restaurację ...

Dr Waldemar Afelt zajął się dziedzictwem przemysłu – omawiając przykłady dobrej praktyki rewitalizacji konserwatorskiej – dwa obiekty walcowni cynku z zachowanym „klimatem pracy i dawnej produkcji” jako pomniki techniki i technologii.

Na sesji zamykającej przedstawiono kilka ciekawych i dość wyjątkowych przykładów adaptacji zabytków do nowych potrzeb m.in. problem ochrony wartości w procesie adaptacji architektury reżimów totalitarnych jakim jest tzw. „trudne dziedzictwo” niemieckiego i włoskiego faszyzmu, a także w Polsce gmachów partyjnych PRL-u; interwencje minimalne tzw. „podejście progresywno-zachowawcze” z terenu Włoch, w adaptacji budynków produkcyjnych rzeźni miejskich San Giobbe na cele dydaktyczne uniwersytetu, fortyfikacji na muzeum, budynków stoczni na nowe przestrzenie wielofunkcyjne oraz adaptację synagogi w Tarnowskich Górach na cele kulturalne - miejsce dialogu międzykulturowego.

W trakcie podsumowujących dyskusji postulowano konieczność promocji „dobrych praktyk” - po-

zytywnych przykładów realizacyjnych adaptacji obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji. prof. Janusz Krawczyk zaproponował opracowanie „karty adaptacji”, a prof. Bogumiła Rouba zwróciła szczególną uwagę na dobry kontakt z właścicielami, aby nie powodować złego „PR-u” konserwatorów w społeczeństwie.

Zamykając konferencję prezes B. Szmygin, dziękując uczestnikom konferencji, wyraził przekonanie, że cele konferencji zostały osiągnięte. Podkreślił też, że w drugiej połowie roku zostanie opracowane wydawnictwo naukowe poświęcone konserwatorskiej problematyce konferencji - zawierające referaty i podsumowanie rezultatów konferencji. Szczególną uwagę należy zwrócić na opatrzenie każdego z referatów wnioskami. Podsumowując głosy z wystąpień i dyskusji zauważył, że powinniśmy być przygotowani do działania i opracować narzędzia do adaptacji, metody wartościowania, algorytmy postępowania, katalogi istniejących adaptacji – koniecznie z komentarzem i oceną wg czytelnych, akceptowanych przez środowisko kryteriów – integralnie zawierających czynnik kompromisu konserwatorskiego, pomimo, że nie istnieją przykłady kompromisów idealnych z konserwatorskiego punktu widzenia.

Należy podkreślić znakomitą stronę organizacyjną konferencji, zapewnioną przede wszystkim przez gospodarzy Muzeum w Wilanowie dyrektora Pawła Jaskanisa i Wiesława Malawskiego oraz Katarzynę Pałubską kierującą biurem sekretariatu

Fot. C. Głuszek

Otwarcie konferencji (prof. B. Szmygin i dyr. P. Jaskanis), z prawej: konserwatorzy Mazowsza w parku wilanowskim

PKN ICOMOS – znacząco podnoszącą pozytywną ocenę konferencji przez uczestników.

Dr inż. arch. Cezary Głuszek

P.S.

Jak zwykle zostanie wydana monografia, która przedstawi problematykę prezentowaną podczas

konferencji. W związku z tym zwracamy się do wszystkich autorów zainteresowanych tą problematyką (nie tylko osób, które przedstawiły referaty) o nadsyłanie artykułów. Artykuły zaakceptowane przez recenzentów zostaną wydane w kolejnej monografii w ramach serii wydawniczej PKN ICOMOS (w roku 2015).

LETNIA SZKOŁA PKN ICOMOS

IDEA SZKOŁY LETNIEJ PKN ICOMOS

Polski Komitet Narodowy inauguruje w 2015 roku cykliczne spotkania specjalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego. Cykl odbywa się pod nazwą Szkoła Letnia PKN ICOMOS. Celem spotkań jest przedstawienie najbardziej aktualnej problematyki ochrony dziedzictwa, wymiana doświadczeń i poznanie najważniejszych działań konserwatorskich prezentowanych w różnych miejscach Polski, w których dzieją się rzeczy ważne dla ochrony i konserwacji zabytków.

Pierwsza edycja Szkoły Letniej PKN ICOMOS odbędzie się w dniach 20-11 lipca 2015 r. w Szczecinie, którego władze samorządowe zechciały być gospodarzem i współorganizatorem Szkoły Letniej. Niezwykle sprzyjającą okolicznością są znakomite dokonania konserwatorskie na terenie Szczecina, osiągnięte w ostatnich latach. Kolejne sesje Szkoły Letniej odbywać się będą w miejscach interesujących z konserwatorskiego punktu widzenia. Następne spotkania zaplanowane są w Gdyni oraz w Krakowie.

SZKOŁA LETNIA PKN ICOMOS • SZCZECIN 2015 • 20-22 lipca

UCZESTNICY – ODBIORCY

Propozycja adresowana jest przede wszystkim do członków PKN ICOMOS, ale jako uczestnicy mogą wziąć osoby zajmujące się dziedzictwem kulturowym.

UCZESTNICY – SPECJALIŚCI I ZAPROSZENI PRZEZ ORGANIZATORÓW:

- wojewódzki konserwator zabytków (ew. kierownik delegatury)
- samorządowy konserwator zabytków

- Przedstawiciele lokalnych władz
- NID – przedstawiciele oddziału terenowego
- Przedstawiciele lokalnych uczelni związanych z konserwacją lub/i kształtowaniem przestrzeni
- Projektanci/Wykonawcy prac/konserwatorzy
- Właściciel zabytków/inwestorzy/działacze społeczni
- ew. SARP i inne organizacje

BLOKI ZAGADNIENÍ

Każda z edycji będzie miała temat wiodący, związany z najważniejszymi działaniami konserwatorskimi na terenie spotkania.

Stałym tematami uzupełniającymi będą:

- współczesne problemy ochrony prawnej dziedzictwa kulturowego
- wpływ planowania przestrzennego na zachowanie dziedzictwa
- współczesna architektura i inne działania w kra-

jobrazie kulturowym

- lokalne doświadczenia związane z partycypacją społeczną
- technologia prac konserwatorskich i praktyczne wykonawstwo

PROGRAM

- Prelekcje wstępne
- Prezentacje obiektów problemowych,
- Spotkania ze specjalistami
- Dyskusja, wnioski

DOJAZD

Dojazd uczestników na miejsce we własnym zakresie

NOCLEGI I WYŻYWIENIE

Noclegi i wyżywienie płatne przez uczestników. Noclegi i miejsca posiłków rezerwuje organizator.

PROGRAM SZKOŁY LETNIEJ

20 lipca (poniedziałek) – Szczecin

godz. 9.00 – sala sesyjna Urzędu Miasta pl. Armii Krajowej 1

Powitanie uczestników

arch. Piotr Mync – Zastępca Prezydenta Miasta Szczecin (odpowiedzialny m.in. za rewitalizację i rozwój przestrzenny miasta)

- Wprowadzenie – prof. Bogusław Szmygin (15 min.)
- Wprowadzenie do zagadnień rewitalizacji Szczecina arch. P. Mync (15 min.)

godz. 10.00 – 14.00 Konferencja

- Rewitalizacja zabytkowych kwartałów Śródmieścia Szczecina, działania wykonane i planowane. arch. Jarosław Bondar, Architekt Miasta. Grażyna Kulpa, Gł. Specjalista (40 min.)

godz. 10.40 – 11.10 dyskusja

- Rewitalizacja Podzamcza prof. Zbigniew Paszkowski (ZUT w Szczecinie) (35 min.)

- Rewitalizacja Podzamcza dalsze działania arch. Jarosław Bondar Architekt Miasta (30 min.)

godz. 12.15 – 12.40 dyskusja

- Prezentacje ICOMOS (30 min.)
- Komunikat dotyczący współpracy polskich i niemieckich konserwatorów zabytków prof. Beate Stortkuhl (Uniwersytet w Oldenburgu) (15 min.) (zapowiedziane)

godz. 13.25 – 14.00 dyskusja

godz. 14.00 – 15.30 przerwa obiadowa

godz. 15.30 – 19.30 (wyjazd autokarem)

- zwiedzanie zabytkowych kwartałów miasta po i w trakcie prowadzonej rewitalizacji (przedstawiciel STBS, opcjonalnie także udział prezydenta P. Mynca)
- zwiedzanie obszaru Starego Miasta i Podzamcza (M. Gwiazdowska)

godz. 20.00 kolacja z udziałem prezydenta

21 lipca (wtorek) – Województwo Zachodniopomorskie

godz. 8.30 – wyjazd do Stargardu Szczecińskiego

godz. 9.15 – 12.30 Stargard Szczeciński

- zwiedzanie zespołu kościoła NMP Królowej Świata – pomnika historii
- zwiedzanie obszaru historycznego miasta poddanego rewitalizacji z uwzględnieniem programów realizowanej polityki społecznej (opcjonalnie udział prezydenta P. Mynca)

godz. 12.30 – wyjazd do Kołbacza

godz. 13.15 – 14.30 Kołbacz

- zwiedzanie gotyckiego zespołu klasztoru i kościoła cystersów – pomnika historii

godz. 14.30 – 15.30 przerwa obiadowa

godz. 15.30 wyjazd do Kamienia Pomorskiego

godz. 16.30 – 18.00

- zwiedzanie gotyckiego zespołu katedralnego – pomnika historii

godz. 18.00 – 19.00 kawa, herbata

ok. 19.30 powrót do Szczecina

22 lipca (środa) – Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, ul. Żołnierska

godz. 10.00 – 14.00 Konferencja c.d.

- Rewitalizacja miast Pomorza Zachodniego prof. Zbigniew Paszkowski (ZUT w Szczecinie) (40 min)

godz. 10.40 - 11.20 dyskusja

- Prezentacje ICOMOS (40 min)

godz. 12.00 – 12.50 dyskusja

godz. 13.00–15.00 przerwa obiadowa

godz. 15.00 – 18.00 zwiedzanie

- Trafo Galeria Sztuki przy ul. Św. Ducha. Budynek dawnej trafostacji adaptowany na Centrum Sztuki Współczesnej
- kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty (1320-1369), jednej z najcenniejszych budowli gotyckich Szczecina (obiekt po renowacji).

opcjonalnie

- Muzeum Techniki i Komunikacji Niemierzyn, zespół zabudowy dawnej zajezdni tramwajowej po rewitalizacji adaptowany na Muzeum. Budynek otrzymał w 2014 r. wyróżnienie MKiDN w kategorii specjalnej architektura przemysłowa i dziedzictwa techniki.

PLANY KOMISJI

PLANY ORGANIZACYJNE I MERYTORYCZNE KOMISJI NAUKOWYCH PKN ICOMOS NA KADENCJĘ 2014-2016

Do końca 2014 r. powołano następujące komisje naukowe PKN ICOMOS:

1. KOMISJA ARCHITEKTURY MILITARNEJ
2. KOMISJA DREWNA
3. KOMISJA OGRODÓW HISTORYCZNYCH I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
4. KOMISJA HISTORII I KONSERWACJI ARCHITEKTURY SAKRALNEJ (zmiana nazwy we wrześniu 2014 r.)
5. KOMISJA MALARSTWA ŚCIENNEGO
6. KOMISJA OCHRONY DZIEDZICTWA MIAST

7. KOMISJA TEORII KONSERWATORSKIEJ
8. KOMISJA OCHRONY I KONSERWACJI ARCHITEKTURY MODERNISTYCZNEJ
9. KOMISJA ARCHITEKTURY XX WIEKU
10. KOMISJA KAMIENIA – utworzona w 2012 r.
11. KOMISJA CMENTARZY
12. KOMISJA DZIEDZICTWA TECHNIKI

Uwzględniając fakt, że niewielka liczba członków (ok. 50%) zapisała się do poszczególnych komisji, Prezydium PKN ICOMOS zwraca się do wszystkich członków z zaproszeniem do pracy w wyżej podanych komisjach.

Do członków poszczególnych komisji zwracamy się z prośbą o zorganizowanie minimum raz w roku spotkania tematycznego, seminarium. Jednocześnie prosimy o zapraszanie na te spotkania doktorantów i studentów.

Proponujemy, aby każda komisja zamieszczała na stronie internetowej ICOMOS program spotkań (z wyprzedzeniem) zapraszając wszystkich członków ICOMOS ale również sympatyków, a później przedstawiała protokół merytoryczny ze spotkania, streszczenie wykładów, dyskusji lub prezentacje.

KOMISJA ARCHITEKTURY MILITARNEJ

Koordynator: dr inż. arch. Cezary Głuszek

Plany na 2015 r.:

Wykonanie w pierwszej połowie 2015 r. przez zespół ekspertów Komisji (Marcin Górski, Jan Janczykowski, Lech Narębski, Krzysztof Wielgus) opinii konserwatorskiej nt. działań konserwatorsko-architektonicznych przy Bastionie Król planowanych w Twierdzy Kostrzyn nad Odrą. (Odpowiednia prośba wpłynęła z Kostrzyna)

Merytoryczny udział w organizacji ogólnopolskiej konferencji, we wrześniu-październiku 2015 w Przemyślu, dotyczącej ochrony obszarowej w zakresie historycznych zespołów fortyfikacyjnych oraz ew. innych. Organizatorem wiodącym byłby Związek Gmin Fortecznych z siedzibą w Przemyślu. W sprawie konferencji

nawiązano współpracę z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

Rozważana jest potrzeba zorganizowania konferencji poświęconej problematyce badawczej zamków i fortyfikacji nowszej np. w Srebrnej Górze (w 10-lecie utworzenia pierwszego parku kulturowego Twierdza Srebrna Góra) lub Kłodzko. Termin 2015 lub 2016 rok.

Zgłaszana jest idea zorganizowania w 2016 r. ogólnopolskiej konferencji fortecznej z okazji 50. rocznicy przełomowej konferencji naukowej na temat fortyfikacji nowożytnych w Polsce zorganizowanej na Politechnice Warszawskiej z inicjatywy profesorów: St. Herbsta, J. Zachwatowicza, T. Rawskiego, sekr. nauk. A. Gruszecki.

Uzupełnienia i korekty planów zostaną dokonane na najbliższym zebraniu wyborczo-organizacyjnym, które planowane jest w kwietniu 2015 r.

KOMISJA DREWNA

Koordynator: mgr Dominik Mączyński

Plany na 2015 r.

Działalność naukowa, ekspercka i współpraca w tym zakresie z WUOZ, MKZ.

Udział w konferencjach, w tym w konferencji w roku jubileuszowym 50-lecia ICOMOS (2015) w Lublinie: „O przyszłości ochrony budownictwa drewnianego”.

Współpraca z NID nad opracowaniem standardów w dziedzinie badań, inwentaryzacji, dokumentacji architektury drewnianej.

Dawne i nowe techniki dokumentacji obiektów. Przygotowanie wzorca dokumentacji konserwatorskiej dla zabytków architektury drewnianej.

Rozbudowa strony internetowej Komisji o nowe materiały (drewno archeologiczne, tradycyjne technologie prac, wytyczne, zalecenia, uwagi nt. rozpoznania stanu zachowania obiektów w konstrukcji

drewnianej, metody badań nieniszczących, zakresy badań, propozycja instrukcji, standardów).

Udział w szkoleniach dla służb konserwatorskich w ramach Krajowego Programu Ochrony i Opieki nad Zabytkami.

Nawiązanie współpracy ze Stowarzyszeniem Muzeów na Wolnym Powietrzu, teoria i praktyka konserwacji architektury drewnianej.

Dwa spotkania członków Komisji w 2015 r.

KOMISJA OGRODÓW HISTORYCZNYCH I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Koordinator: mgr Barbara Werner

Zorganizowanie w 2016 roku ogólnopolskiej konferencji na temat stanu i potrzeb ochrony oraz konserwacji zabytkowych założeń ogrodowych.

Udział w międzynarodowej dyskusji nt. stanu i ochrony zabytkowych parków i ogrodów, przedstawianie tychże na forum Komisji.

Nawiązywanie kontaktów ze stowarzyszeniami prywatnych parków i ogrodów historycznych

Omawianie problematyki konserwatorskiej na spotkaniach i posiedzeniach Komisji

Organizacja seminariów przy współpracy z wojewódzkimi konserwatoriami zabytków i przygotowanie merytoryczne materiałów do spotkań z właścicielami, mieszkańcami, nauczycielami.

Współpraca i włączanie się do prac Międzynarodowego Komitetu Krajobrazu Kulturowego ICOMOS IFLA, udział w konferencjach, spotkaniach i seminariach.

Propagowanie tematu ochrony i konserwacji ogrodów i krajobrazu kulturowego poprzez publikacje krajowe i międzynarodowe.

Organizowanie spotkań z właścicielami i użytkownikami ogrodów i parków historycznych.

KOMISJA HISTORII I KONSERWACJI ARCHITEKTURY SAKRALNEJ

Koordinator: prof. dr hab. Ewa Łużyńska

DZIAŁANIA PKN ICOMOS

Konferencja z cyklu Autentyzm w konserwacji architektury – spotkanie III pt.: Autentyzm a palimpsest zabytków konserwowanych

Termin konferencji i miejsce: 24 października 2015, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Biblioteka Zakładu Architektury Polskiej (ul. Koszykowa 55, sala nr 13).

Organizator: PKN ICOMOS, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej

Moderatorzy: prof. Ewa Łużyńska, prof. Robert Kunkel

Tegoroczna konferencja jest trzecim spotkaniem z cyklu Autentyzm w konserwacji architektury. Pierwsze spotkanie nosiło tytuł: Autentyzm

w konserwacji architektury do połowy XX wieku (2012), drugie: Autentyzm we współczesnych pracach konserwatorskich (2013).

Tegoroczne spotkanie będzie dotyczyło definiowania autentyzmu w zabytkach przeobrażanych, charakteryzujących się wieloma nawarstwieniami stylistycznymi. Podsumowaniem cyklu seminariów będzie zbiór prac wydany w formie publikacji.

DZIAŁANIA KHiKAS PKN ICOMOS

1) Warsztaty naukowe Conservator Cisterciensis WĄCHOCK

Termin i miejsce: 14-15 lipca 2015; opactwo Ojców Cystersów w Wąchocku

Organizator: KHiKAS PKN ICOMOS, Ojcowie Cystersi oraz władze Miasta i Gminy Wąchock

Opieka merytoryczna: prof. Ewa Łużyńska, Wydział Architektury Politechniki Wrocławskiej; prof. Małgorzata Milecka, Uniwersytet Przyrodniczy

w Lublinie; prof. Aleksander Piwek, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej; prof. Robert Kunkeł, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej (Seminarium)

2) Seminarium z cyklu Conservator ecclesiensis GRUDZIĄDZ

Termin i miejsce: 4-5 września 2015; bazylika kolegiacka w Grudziądzu

Organizator: KHiKAS PKN ICOMOS, parafia rzymsko-katolicka w Grudziądzu; Towarzystwo Przyjaciół Grudziądza

Spotkanie wspólnie z władzami lokalnymi, przedstawicielami służb konserwatorskich oraz lokalnych społeczności. Głównym jej celem jest wymiana doświadczeń i prowadzenie dyskusji na temat najważniejszych problemów konserwatorskich pojawiających się w bazylice kolegiackiej w Grudziądzu. Wystawa prac studentów Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej nt. adaptacji wieży bazyliki kolegiacka w Grudziądzu.

KOMISJA MALARSTWA ŚCIENNEGO

Koordynator: dr Ewa Świącka

Drugie spotkanie Komisji Malarstwa Ściennego ICOMOS odbyło się w Nieborowie w dniach 30-31 stycznia 2015 roku.

Przedmiotem spotkania była kontynuacja rozważań o problemach rekonstrukcji malowideł ściennych. Spotkanie miało charakter seminarium, każdy z Członków Komisji przygotował prezentację prac konserwatorskich wybranych obiektów, w ramach których zrealizowano rekonstrukcje

w dużym zakresie. Znaczną część spotkania poświęcono na dyskusję o przedstawionych przykładach i wymianę opinii.

Podjęto też wstępne rozmowy na temat przygotowania ogólnopolskiej konferencji konserwatorskiej poświęconej tematyce rekonstrukcji w roku 2016., założenia tej konferencji będą dyskutowane podczas najbliższego spotkania komisji. Kolejne spotkanie Komisji Malarstwa Ściennego ICOMOS planowane jest jesienią w Warszawie przy aktualnie rekonstruowanych dekoracjach malarских w kilku zabytkowych obiektach.

KOMISJA OCHRONY DZIEDZICTWA MIAST

Koordynator: dr hab. Danuta Kłosek Kozłowska, prof. PW

Szczegółowy „Programów działań”, będzie opracowany po pierwszym spotkaniu komisji.

Przewiduje się udział członków komisji w konferencji z okazji 50-lecia ICOMOS oraz w III Forum Dziedzictwa w ramach Międzynarodowego Centrum Kultury.

Prezydium PKN ICOMOS zwraca się z prośbą o przesłanie szczegółowego programu prac.

KOMISJA TEORII KONSERWACJI

Koordynator: dr hab. prof. PL Bogusław Szmygin

Lata 2015-2017

Podczas zebrania Komitetu, które odbyło się 10.10.2014 roku w Toruniu, członkowie Komisji

Teorii Konserwatorskiej przy PKN ICOMOS dyskutowali zakres działań i plan pracy. Ustalenia są następujące.

1. Forma pracy Komisji.

Ze względów organizacyjnych spotkania Komisji będą się odbywały przy okazji konferencji,

ważnych z punktu widzenia teorii konserwatorskich.

Ze względu na przyjęty kalendarz działalności PKN ICOMOS, planuje się spotkania Komisji Teorii przy okazji dwóch, corocznych konferencji naukowych – w kwietniu i grudniu. Możliwe będą dodatkowe spotkanie, w miarę propozycji i działań podejmowanych przez członków Komisji.

Plan na rok 2015 przewiduje spotkania w kwietniu w Wilanowie, przy okazji konferencji „Ochrona wartości w procesie adaptacji zabytku” w dniach 16-17 kwietnia oraz spotkanie podczas dorocznej konferencji w dniach 2-3 grudnia 2015 w Warszawie.

2. Tematyka pracy Komisji.

Członkowie Komisji zgłosili i przedyskutowali kilka tematów prac, które są ważne z konserwatorskiego punktu widzenia. Ustalono jednak, że ze względu na ograniczone i niesformalizowane formy pracy Komitetu, należy przyjąć wiodący kierunek pracy w perspektywie 2-3 lat. Ustalono, że pilnym zadaniem jest podjęcie próby normalizacji terminologii w zakresie ochrony i konserwacji zabytków, szczególnie w kontekście terminologii stosowanej w innych językach (roboocznych językach ICOMOS-u). M. Bogdanowska zadeklarowała przygotowanie materiału do dyskusji na temat terminologii konserwatorskiej.

W zawiązku z wydawaniem przez PKN ICOMOS zbiorów tekstów doktrynalnych (vademecum), ustalono też konieczność uaktualnienia tłumaczeń tekstów i uzupełnienia wydawnictwa o teksty powstałe w ostatnich latach.

Komisja będzie też aktywnie uczestniczyć w przygotowaniu konferencji i wydawnictw poświęconych zagadnieniom teoretycznym – m.in. wartościowanie zabytków, kategoryzacja zabytków. W działalności wydawniczej Komisja będzie korzystał ze wsparcia finansowego i organizacyjnego Politechniki Lubelskiej.

Plan na rok 2015 przewiduje opracowanie tekstów doktrynalnych do „Vademecum 2015” – M. Bogdanowska opracuje nowe tłumaczenie Karty Weneckiej, B. Szmygin opracuje tłumaczenie Konwencji Rady Europy z Faro (2005) oraz Zasad na temat ochrony dziedzictwa przemysłowego (2011). Członkowie Komitetu zostaną poproszeni o konsultacje tych tekstów.

Komisja włączy się w przygotowania konferencji, a w szczególności wydawnictwa na temat ochrony wartości w procesie adaptacji zabytków (Wilanów, kwiecień 2015).

Komisja włączy się w przygotowania założeń konferencji na temat kategoryzacji zabytków.

KOMISJA OCHRONY I KONSERWACJI ARCHITEKTURY MODERNISTYCZNEJ ICOMOS

Koordynator: dr hab. Jakub Lewicki, prof. UKSW

Plany dotyczące działalności można pogrupować w kilka grup tematycznych. Są to:

Organizacja spotkań dyskusyjnych i wykładów – około 1 spotkanie w miesiącu. Spotkania będą organizowane w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, które zadeklarowało udostępnianie sali na seminaria i wykłady. Ma to bardzo duże znaczenie dla działalności Komisji.

Organizacja seminariów wyjazdowych. Seminaria będą miały formę jednodniowego seminarium z wygłoszonymi referatami lub prezentacjami. Seminaria będą poświęcone konkretnym zagadnieniom, w tym tzw. studiom przypadków ochrony i konserwacji architektury modernistycznej. Sesje wyjazdowe będą planowane około dwa razy do roku, zarówno w formie seminariów, wykładów, jak i wycieczek poglądowych. Zaplanowane jest seminarium wyjazdowe w Poznaniu, Gdyni i Szczecinie.

Organizacja seminarium dla doktorantów i młodych architektów i konserwatorów. Ich celem będzie pomoc młodszemu pokoleniu architektów i konserwatorów w podejmowaniu zadań badawczych związanych z ochroną i konserwacją architektury modernistycznej. Pierwsze seminarium odbędzie się w czerwcu 2015 r. w Poznaniu. Przygotowanie sesji naukowej. Planowana jest duża sesja naukowa poświęcona początkom ar-

chitektury modernistycznej w Polsce zaplanowana na 2 połowę 2016 roku. Aktualnie trwa zbieranie funduszy.

Bieżące interwencje konserwatorskie i działalność doradcza. Jest to bardzo ważna część aktywności członków Komisji.

Plany dotyczące działalności Komisji będą na bieżąco modyfikowane.

KOMISJA ARCHITEKTURY XX w.

Koordynator: dr inż. arch. Małgorzata Włodarczyk, Komisja Architektury XX w. liczy obecnie, według listy na dzień 30 czerwca 2014 roku, 30 osób.

W perspektywie roku 2015 Komisja zapraszać będzie na swoje spotkania również członków innych Komisji zainteresowanych tematyką danego spotkania. Od 2014 roku zmieniła się formuła działania Komisji mająca na celu jej większe otwarcie ku osobom nie będącym członkami ICOMOS, a także organizowanie spotkań Komisji jako spotkań tematycznych powiązanych z wykładem, który stanowi pretekst do dyskusji problemowej. Zmiana formuły dotyczy także miejsc spotkań Komisji Architektury XX wieku, tak aby jej aktywność wiązała się z różnymi ośrodkami.

Najbliższe spotkanie Komisji Architektury XX wieku planowane jest w Warszawie, w dniu 15 kwietnia 2015 roku i poświęcone będzie tematyce inwentaryzacji architektury powojennej w Polsce.

Następne spotkanie, które poświęcone będzie tematyce architektury w latach okupacji niemieckiej w Polsce, przewidziane jest w czerwcu 2015 roku, we Wrocławiu.

Kolejne spotkanie Komisji będą miały miejsce m.in. w Łodzi, jesienią 2015 roku, jako skupiające się wokół modernizmu międzywojennego w Łodzi.

W ramach kolejnych spotkań planowane jest skupienie się na powojennym modernizmie w architekturze i urbanistyce, które będzie miało miejsce w Lublinie (lub w Krakowie).

Ponieważ Komisja jest komisją interdyscyplinarną, dlatego jest otwarta na propozycje, płynące od wszystkich zainteresowanych pracą i wypowiedzią na tematy związane z architekturą XX wieku. Stąd też kolejne spotkania niosą nowe pomysły i propozycje tematyczne oraz propozycje miejsc spotkań związane z konkretnymi przykładami lub aktywnościami i wydarzeniami.

KOMISJA KAMIENIA

Koordynator: Prof. dr hab. Jadwiga W. Łukasiewicz

Plan pracy przedyskutowano na posiedzeniu komisji w dniu 5.12.2014 r. i ustalono ramy działalności w roku 2015:

W 2014 r. został przetłumaczony na język polski dwujęzyczny glosariusz „Illustrated glossary

on stone deterioration patterns”, który zostanie w 2015 roku zredagowany, poddany dyskusji środowiskowej i udostępniony drukiem (w ograniczonym zakresie) oraz na stronach PKN ICOMOS oraz ICOMOS – ISCS.

Komisja konserwacji kamienia PKN ICOMOS będzie współorganizatorem konferencji Cement w architekturze i sztuce, która odbędzie się 22-23.10.2015 r. w Toruniu.

Przewiduje się współpracę z komisjami konserwacji cmentarzy oraz ochrony i konserwacji architektury modernistycznej organizując wspólne spotkania i konferencje.

Komisja działa w ścisłej współpracy z ICOMOS-ISCs, uczestnicząc w obradach komitetu m.in. jako voting member.

Kolejne spotkanie komisji przewidziane jest w Warszawie w dniu 16.04.2015 r. podczas konferencji „Ochrona wartości w procesie adaptacji zabytków”, głównym tematem będzie tłumaczenie Illustrated glossary on stone deterioration patterns.

KOMISJA CMENARZY

W związku z zawieszeniem działalności komisji cmentarzy zapraszamy się do wszystkich człon-

ków PKN ICOMOS chcących podjąć pracę w komisji do przybycia na spotkanie komisji kamienia celem omówienia spraw organizacyjnych.

KOMISJA DZIEDZICTWA TECHNIKI

Koordynator: dr. hab. Miron Urbaniak

Inicjatywa powołania komisji techniki pojawiła się pod koniec 2014 r. Koordynowaniem jej pracy podjął się Pan dr hab. Miron Urbaniak. Udział w pracach komisji zadeklarowały następujące osoby:

Waldemar Affelt, Jacek Dąbrowski, Janusz Dobesz, Marek R. Gogolin, Robert Kola, Miron Urbaniak

Plan działania komisji zostanie przedstawiony, po pierwszym spotkaniu, które planowane jest w kwietniu 2015 r.

NOWI CZŁONKOWIE PKN ICOMOS

Małgorzata DOROZ-TUREK (ur. 1975), dr inż. arch.

Absolwentka Politechniki Krakowskiej, Wydziału Architektury i Studiów Doktoranckich w Politechnice Wrocławskiej, Wydział Architektury, rok 2009. Zajmuje się historią architektury oraz ochroną i konserwacją zabytków, badaniem i projektowaniem konserwatorskim, dydaktyką – kształceniem studentów. Od 2010 pracuje jako wykładowca w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji, kierunek gospodarka przestrzenna w Lublinie, od 2013 roku jest adiunktem w Politechnice Świętokrzyskiej, Wydział Budownictwa i Architektury, Katedra Architektury i Urbanistyki, Zakład Historii Architektury, Urbanistyki i Ochrony Zabytków. Od roku 2006 jest członkiem Komisji Historii i Konserwacji Architektury Sakralnej, PKN ICOMOS. Posiada doświadczenie praktyczne w projektowaniu architektonicznym i konserwatorskim.

Dorobek obejmuje 18 artykułów opublikowanych w krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych i monografiach pokonferencyjnych. Uczestniczyła w ogólnopolskich, międzynarodowych i zagranicznych konferencjach nauko-

wych dotyczących problematyki konserwacji i architektoniczno-urbanistycznych.

Małgorzata GMITER (ur.1957), historyk sztuki

Historię sztuki ukończyła na KUL w Lublinie. Studia podyplomowe na kierunku Ochrona i Konserwacja Zabytkowych Założeń Ogrodowych na Akademii Rolniczej i z zakresu zarządzania w administracji publicznej na Akademii im. L. Kuźmińskiego w Warszawie.

W latach 1984-1990 kustosz w Biurze Dokumentacji Zabytków w Lublinie, w latach 1991-2001 główny specjalista w Urzędzie Generalnego Konserwatora Zabytków, w latach 2002-2012 w biurze Stołecznego Konserwatora Zabytków (od 2012 jako zastępca dyrektora Biura). Autorka 15 publikacji w tym książka *Przewodnik po procesie inwestycyjnym w obiektach zabytkowych* (2013).

Jest autorka i współautorka wielu programów związanych z zabytkami i prowadzeniu szkoleń i zajęć dydaktycznych na SGGW i UKSW.

Jacek GYURKOVICH (ur.1949 r.) prof. dr hab. inż. arch.

Architekt i urbanista. Zajmuje się problematyką przestrzeni, doktorat w 1983 r. u prof. Witolda Cęckiewicza, habilitacja w 2000 r. za prace o formach przestrzeni, kompozycja form architektury i urbanistyki, autor ponad 100 publikacji, artykułów i książek, dziekan Wydziału Architektury od 2012 r. promotor 4 prac doktorskich i 260 dyplomowych magisterskich, wielokrotnie nagradzany przez gremia międzynarodowe, miasto Kraków i organizacje społeczne, których jest członkiem.

Piotr KOŁODZIEJCZYK, (ur.1976) archeolog, dr

Archeologię śródziemnomorską studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, ze specjalizacją egiptologii Bliskiego Wschodu. Praca magisterska w 2002 r. doktorat w 2009 r. W latach 2003-2009 doktorant, a następnie asystent w Instytucie Archeologii UJ. Od 2013 r. adiunkt w Katedrze Ochrony Krajobrazu Uniwersytetu Rzeszowskiego zajmujący się problematyką ochrony krajobrazu kulturowego. Od 2000 r. członek ekspedycji we wschodniej delcie Nilu - Tell el - Farcha.

Autor kilkunastu publikacji naukowych, wielu publikacji popularnonaukowych i internetowych serwisów informacyjnych. Uczestnik 15 ekspedycji wykopaliskowych w Polsce i w Egipcie.

Krystyna PAWŁOWSKA, prof. dr hab. arch.

Krystyna Pawłowska jest profesorem w Instytucie Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej. Jej zainteresowania koncentrują się wokół krajobrazu kulturowego, a w szczególności partycypacji społecznej w jego ochronie i kształtowaniu. Od 46 lat uczy studentów Wydziału Architektury PK. Wykładała ponadto na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej, a obecnie Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest autorką oryginalnego programu dydaktycznego na temat partycypacji spo-

łecznej w gospodarce przestrzennej.

Jest także autorką ok. 150 publikacji naukowych i 7 książek, w tym: *Idea swojskości miasta*, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 2001 i *Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu. Partycypacja społeczna, debata publiczna, negocjacje*, Kraków 2008.

Za największe zrealizowane osiągnięcia projektowe uważa Park Dębnicki w Krakowie (jako główny projektant) oraz Rewaloryzację Wzgórza Zamkowego w Będzinie (jako główny projektant).

Poza uczelnią realizuje swoje zainteresowania sztuką witrażową. W tych ramach założyła i przez 10 lat prowadziła Stowarzyszenie Miłośników Witraży ARS VITREA POLONA. Jest autorką książki pt. *Witraże w kamienicach krakowskich z przełomu wieków XIX i XX*, Kraków 1994, oraz współautorką i redaktorką trzech książek na temat historii sztuki witrażowej wydanych przez stowarzyszenie AVP. Projektuje witraże, w tym serię 10 witraży w XIX-wiecznym kościele św. Rocha w Osieku.

Andrzej SIWEK, historyk i historyk sztuki po UJ, dr w dziedzinie nauk technicznych Doktorat dot. Ochrony zabytkowego krajobrazu, obronił na Politechnice Krakowskiej Praca została wyróżniona.

W latach 1992-2006 pracował w PSOZ w Krakowie- (w1993-2006) równolegle na części etatu w Ośrodku Badań ODZ. W latach 2006-2015 dyrektor Regionalnego Ośrodka, oddziału terenowego NID-u.

Autor ponad 90 publikacji w tym wielu opracowań z zakresu ewidencji zabytków, ochrony krajobrazu kulturowego, dotyczących wpisów lub planów ochrony miejsc dziedzictwa światowego – Kalwarii Zebrzydowskiej, Bochni, Auschwitz, obiektów sakralnych Małopolski i in.

POŻEGNANIA

16 października 2014 r. zmarł, **Mieczysław Zlat**, l.87, profesor historii sztuki. W latach 1956-1998 pracownik naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego. Wybitny znawca sztuki okresu renesansu i manieryzmu. W czasie wojny żołnierz AK, doradca dolnośląskiego, regionu NSZZ „Solidarność”, internowany w stanie wojennym. Od lat 50. zaangażowany w ochronę zabytków na Śląsku, w latach 1955-1980 członek Wojewódzkiej Rady Konserwatorskiej. Od 1972 r. członek PKN ICOMOS. Wybitna osobowość w dziedzinie historii sztuki i działalności społecznej.

23 listopada 2014 r. zmarł **Mieczysław Ptaśnik**, l.87, historyk i dziennikarz. W latach 50. pracownik Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu, w latach 1962-1972 dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Sztuki, następnie dyrektor Departamentu Plastyki oraz wieloletni dyrektor „Zachęty” w Warszawie. Za jego kadencji na stanowisku dyrektora ZMiOZ (odpowiednika generalnego konserwatora zabytków) powstał Ośrodek Dokumentacji Zabytków. Był w 1964 r. uczestnikiem Kongresu, na którym

przyjęto Kartę Wenecką, a następnie inicjatorem i współorganizatorem kongresu założycielskiego ICOMOS w Warszawie, w 1965 r. W muzeach intensywnie forsował przyjęte z wzorów francuskich działy oświatowe.

11 stycznia 2015 r. zmarł **Stanisław Kurnatowski**, l.85, archeolog, profesor w Polskiej Akademii Nauk – oddział Instytutu Archeologii i Etnologii w Poznaniu. W swoich pracach zwracał szczególną uwagę na uwarunkowania środowisko-przyrodnicze osadnictwa pradziejowego.

2 lutego 2015 r. zmarła **Hanna Orzechowska**, l.84, historyk sztuki. Wiele lat była pracownikiem stołecznego urzędu konserwatorskiego, kierownikiem Biura Dokumentacji Zabytków. Jako pierwsza podniosła wartość i znaczenie fortów XIX-wiecznych otaczających aglomerację warszawską i potrzebę ich dokumentacji oraz ochrony.

4 marca zmarł **Zbyszko Siemaszko**, l.89, wybitny artysta fotografik fotoreporter tygodnika „Stolica” i „Perspektyw”. Autor zbioru fotografii poświęconych architekturze Warszawy i życiu codziennemu stolicy. Dokumentalista Warszawy zburzonej i wielu jej zabytków. Przez wiele lat był współpracownikiem działu dokumentacji fotograficznej Ośrodka Dokumentacji Zabytków.

9 marca 2015 r. zmarł **Adam Piesio**, l.83, historyk sztuki (studia na KUL-u w latach 1951-1956), wieloletni pracownik Ministerstwa Kultury i Sztuki w Zarządzie Muzeów i Ochrony Zabytków (a następnie Zarządzie Ochrony Zabytków w dziale inspekcji konserwatorskiej). Odznaczony Kawalerskim Krzyżem Orderu Odrodzenia Polski i wieloma medalami regionów, w których zasłużył się owocną działalnością w ochronie zabytków (jak Warmia i Mazury, czy żywieckie).

2 kwietnia 2015 r. zmarła **Beata Pawłowska-Wilde**, absolwentka kierunku muzealnictwa i konserwatorstwa Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu. Pracą zawodową przez 35 lat związana była z Ośrodkiem Dokumentacji Zabytków w Warszawie, w którym była kierownikiem Działu Muzealnictwa. Osoba ogromnych zasług dla muzealnictwa w Polsce, wieloletnia sekretarz redakcji i następnie z-ca redaktora rocznika „Muzealnictwo” założonego przez pierwszego dyrektora ODZ K. Malinowskiego. Przez kilkadziesiąt lat prowadziła, redagowała i publikowała bibliografię polskich muzeów, niezastąpione źródło wszelkich prac związanych z tą dziedziną. W latach 90. była inicjatorką i redaktorką „Wydarzeń Muze-

alnych”, biuletynu przedstawiającego aktualne osiągnięcia i problemy muzeów polskich. Była osobą niezwykle lubianą i promieniującą empatią. Potrafiła nakłonić do współpracy autorskiej najwybitniejsze osobowości z tej dziedziny jak profesorowie Jerzy Ryszkiewicz, Jerzy Świecimski, Zdzisław Żygulski jr. czy Bogusław Mansfeld. Dział, którym kierowała, został przeniesiony do Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów Publicznych, stając się jednym z dwóch filarów nowej instytucji. Z przykrością należy odnotować, że nikt z kierujących Instytutem nie żegnał zmarłej w jej ostatniej drodze.

8 maja 2015 r. zmarła **Klementyna Żurowska**, l.92, profesor historii sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mediewistka, wybitna badaczka architektury średniowiecznej w Polsce. Do jej największych osiągnięć należy zaliczyć odkrycia aneksu do rotundy wawelskiej z X-XI w. na Wawelu (wspólnie z A. Żakim), znaną pod wezwaniem św. Feliksa i Adaukta, relikwii opactwa w Tyńcu (wspólnie z L. Zoll-Adamikową), w tym grobów pierwszych opatów z wyposażeniem z XI w., a w latach 80. najstarszych fragmentów palatium na Ostrowiu Lednickim w Wielkopolsce, gdzie zidentyfikowała bazyliki chrzcielne, służące pierwszym władcom Polski. W 2014 r. wydała niezwykle interesujące wspomnienia *Z Leszczkowa w świat*.

14 maja 2015 r. zmarł **Zdzisław Żygulski jun.**, l.94, historyk sztuki, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, nestor historii sztuki i polskiego muzealnictwa – 60 lat kustosz Muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie, wybitny bronioznawca, znawca sztuki orientalnej, autor książek poświęconych dziejom muzeów, ekspert w dziedzinie rzemiosła artystycznego, zaangażowany w sprawach ochrony polskich zabytków.

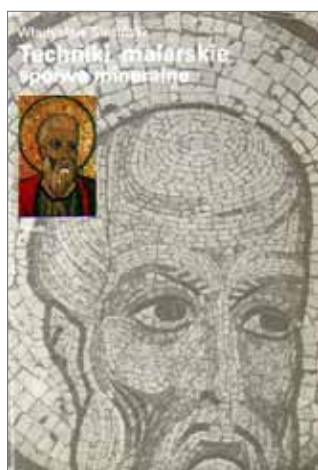

■ prof. Zdzisław Żygulski jun.

Obraz pt. „Bitwa pod Grunwaldem” Tadeusza Popiela i Zygmunta Rozwadowskiego odnaleziony w 1989 roku w magazynie Muzeum Historycznego we Lwowie przez prof. Zdzisław Żygulski jun.

WSPOMINKI

-Budowlanej Kurii Diecezjalnej w Kielcach. Urodzony w 1895 r. w Antokolu, po studiach w Petersburgu, wyświęcony w 1920 r. był proboszczem w kilku parafiach w Kielckim. Od 1940 r. był szefem komisji opiniującej prace inwestycyjne i konserwatorskie w kościołach. W 1948 r. wydał pracę: *Kościół i jego wnętrze w świecie przepisów prawno-liturgicznych*. W słynnym procesie bp. Kaczmarka i księży kurii w 1951 r. został skazany na 10 lat więzienia. Uwolniony został w 1957 r. Więzienie zniszczyło mu zdrowie i po mianowaniu go doradcą przez kardynała S. Wyszyńskiego szybko zmarł.

Ksiądz Jan Danilewicz stoi nad oficerem

20 lat temu 3 stycznia 1995 r. zmarł nagle **Władysław Ślepiński**, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Uczeń i asystent prof. Dutkiewicza. Autor podstawowych podręczników poświęconych konserwacji zabytków i technologii malarskich i ponad 100 publikacji. W latach 90. prowadził też Dział Konserwacji w Wyższej Szkole Plastycznej we Wrocławiu. W latach 1968-1973 był naczelnym redaktorem „Ochrony Zabytków”, a w latach 80. także aktywnym działaczem Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków.

Przed 50 latami, 20 stycznia 1965 r. zmarł **Jan Danilewicz**, ksiądz, wieloletni przewodniczący Komisji Artystyczno-

Przed 85 laty, 22 stycznia 1930 r., urodził się w Wilnie **Jarosław Widawski**, przedwcześnie zmarły w 1987 r., badacz architektury średniowiecznej, prodziekan Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Wszechstronnie wykształcony (m.in. we Włoszech), był znawcą i wybitnym badaczem architektury i urbanistyki średniowiecza. Współpracował z profesorami J. Zachwatowiczem, P. Biegańskim i J. Gruszeckim. Prowadził prace w Warszawie i wielu miastach (m.in. w Olsztynie, Wiślicy). Opublikował pionierską pracę o murach miast średniowiecznych. Już w latach 50. współpracował z Centralnym Zarządem Muzeów i Ochrony Zabytków. Zarówno w działalności badawczej jak i dydaktycznej wiele miejsca poświęcał problematyce konserwatorskiej. Zmarł w momencie największego rozwoju działalności naukowej.

35 lat temu, 22 stycznia 1980 r. zginął **Klemens Felchnerowski** (zwany **Klemem**). Wybitna postać środowiska w Zielonej Górze. Urodzony w 1928 r. w Toruniu studia konserwatorskie (u prof. J. Remera) i plastyczne ukończył na UMK. W 1953 r. został wojewódzkim konserwatorem zabytków w Zielonej Górze, organizując ochronę zabytków. Tworzył od podstaw ewidencję zabytków, powołał Radę Konserwatorską, aktywnie walczył z ówczesną metodą wyburzania obiektów zabytkowych na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Czynny jako artysta-malarz i działacz społeczny zyskał znaczącą pozycję. W 1960 r. został dyrektorem Muzeum Okręgowego, w którym stworzył dział winiarstwa nawiązując do tradycji regionu. Z jego spuścizny korzystają do dzisiaj pracownicy ochrony zabytków w Ziemi Lubuskiej. Zginął w wypadku.

100 lat temu, 17 lutego 1915 r., urodził się w Łuczaju na Więleszczyźnie **Kazimierz Macur**. Ukończył Wydział Budowlany Państwowej Szkoły Technicznej w Wilnie, następnie uczestniczył w czasie wojny w walce z okupantem. Po repatriacji zaczął współpracę z prof. Janem Borowskim w Gdańsku (uczestniczył w jego pracach konserwatorskich w Trokach), i był jego najbliższym współpracownikiem. W 1952 r. ukończył Wydział Architektury w Gdańsku. W ciągu kilkunastu lat wykonał ogromną ilość inwentaryzacji zabytków Gdańska i Polski Północnej. Był projektantem prac w trakcie odbudowy najważniejszych zabytków Gdańska i wielu zamków tego regionu. Uczestniczył m.in. czynnie w rekonstrukcji pieca dworu Artusa u schyłku swej pracy. W 1980 r. otrzymał tytuł „gdańszczanina 35-lecia”, odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem AK.

85 lat temu, 16 marca 1930 r., urodziła się **Ewa Kręgowska-Foksowicz**, historyk sztuki po studiach na UAM, ukończonych w 1952 r. W latach 50. pracowała w urzędzie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, a następnie ponad 32 lata w PP PKZ, łącząc badania konserwatorskie ze studiami nad sztuką w Wielkopolsce szczególnie pałaców i rezydencji ziemi leszczyńskiej. Miała znaczny udział w ratowaniu pałacu i zespołu w Rydzynie.

24 kwietnia 2003 r. minęło 12 lat od śmierci **Janusza Bogdanowskiego**, profesora Politechniki Krakowskiej, wybitnego naukowca, autora fundamentalnych publikacji dotyczących ochrony krajobrazu, dzieł budownictwa obronnego, parków i ogrodów, dokumentalisty zabytków, autora kilkuset tek rysunków zabytków w krajobrazie, wiceprezesa PKN ICOMOS.

Obraz Moniki Bogdanowskiej *Planty*

Przed 25 laty, 30. kwietnia 1990 r. zmarł nagle **Zdzisław Ciara** zaledwie w 58 roku życia. Urodzony w Toruniu, tamże ukończył studia na UMK pracą dyplomową z zakresu technik malarskich u prof. Torwirta. Przez 13 lat pracował w służbie konserwatorskiej najpierw w Olsztynie, a następnie jako wojewódzki konserwator zabytków w Bydgoszczy. W tych latach promował wiele prac w dziedzinie ochrony miast i kościołów. Odbił też kilka staży za granicą. Z kolei od 1972 r. był dyrektorem Muzeum Okręgowego w Toruniu. Realizował wiele ważnych prac w muzeum jak konserwacja pałacu Eskenów – oddziału muzeum, obchody rocznicy 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, współpracował owocnie z wieloma organizacjami społecznymi. Doświadczenia pracy konserwatorskiej i muzealnej zawarł w wielu istotnych tekstach na łamach „Ochrony Zabytków” i fachowych roczników.

SUKCES POLSKICH ARCHEOLOGÓW I KONSERWATORÓW

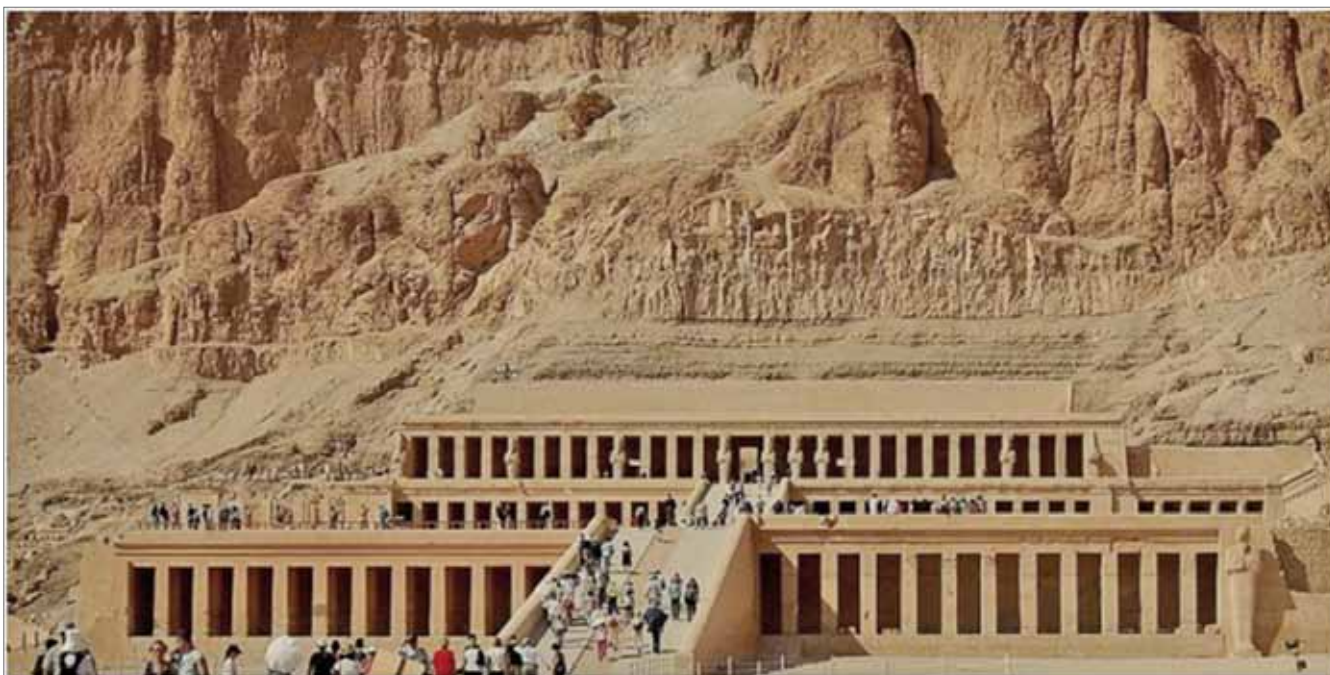
Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej (CAŚ) Uniwersytetu Warszawskiego poinformowało o uroczystym otwarciu 22 lutego zrekonstruowanego kompleksu kultu solarnego w świątyni Hatszepsut w Egipcie.

Świątynia Hatszepsut z 18. dynastii egipskich faraonów poświęcona była bogowi słońca Amosowi Re. Uważana jest za jeden z najbardziej malowniczo położonych zabytków starożytnej kultury Egiptu. To jedna z głównych atrakcji turystycznych w obrębie nekropolii tebańskiej obok Luksoru. Zbudowano ją w XV wieku p.n.e., u stóp ściany skalnej w Deir el-Bahari ku czci jednej z niewielu kobiet władających Egiptem. Budowla, która częściowo została wykuta w skale, składa się z trzech tarasów połączonych rampami i zwieńczonych portykami.

Polskie prace przy rekonstrukcji Górnego Tarasu świątyni Hatszepsut rozpoczęto w latach 60. XX w., jeszcze pod kierunkiem prof. Kazimierza Michałowskiego i trwały 54 lata. To interdyscyplinarna praca kilku pokoleń archeologów konserwatorów i architektów umożliwiła rekonstrukcję górnego tarasu, do którego należą pomieszczenia kompleksu kultu solarnego. Do osiągnięć

polskich badaczy należy przywrócenie dawnego wyglądu tej części świątyni, odtworzenie funkcji jego pomieszczeń, a także wyjaśnienie chronologii ich powstania. „Podjęto także próbę zrekonstruowania pierwotnego wyglądu dziedzińca Ołtarza Słonecznego. Przypuszcza się, że mogły się na nim znajdować stół ofiarny i dwa obeliski – czytamy w komunikacie Centrum..

Kompleks kultu solarnego to grupa pomieszczeń usytuowanych w północnej części Górnego Tarasu, na którą składają się: Kaplica Słońca Nocnego, Dziedziniec Ołtarza Słonecznego oraz kaplica Anubisa. Jak wyjaśniają naukowcy, to tam oddawano cześć Amonowi-Ra, a także Ra-Horachty i Atumowi-Amonowi – reprezentującym dwa inne aspekty solarnego bóstwa. Kaplica Słońca Nocnego położona jest we wschodniej części kompleksu, co odzwierciedla ideę zmartwychwstania Słońca na wschodnim horyzoncie po nocnej podróży barką przez zaświaty. Zilustrowaniu tej nocnej podróży poświęcona była dekoracja rzeźbiarska kaplicy. Część, w której znajduje się ołtarz, zgodnie z egipskim zwyczajem zlokalizowano na dziedzińcu pod gołym niebem, tak

by życiodajne promienie mogły docierać tam bez przeszkód. Kapłani wchodzili po schodach na szczyt ołtarza by złożyć Słońcu ofiary. Oficjalnym organizatorem uroczystości otwarcia było Ministerstwo Starożytności Egiptu we współpracy ze

Stacją CAŚ UW w Kairze, przy udziale Ambasady RP. Ze względu na znaczenie zabytku dla dziedzictwa światowego i rangę wydarzenia udział w tym wydarzeniu zapowiedział minister Starożytności Egipskich dr. Mahmud Eldamty, premier Rządu Egiptu, minister Turystyki oraz gubernator Luksoru. Stronę polską reprezentował Michał Murkociński – Ambasador RP, dr hab. Tomasz Waliszewski – dyrektor CAŚ UW oraz dyrektor Stacji w Kairze, dr Zbigniew E. Szafranski.

W październiku w 2014 r. uruchomiono stronę internetową Polsko-Egipskiej Archeologicznej i Konserwatorskiej Misji w Świątyni Hatszepsut w Deir el-Bahari. W witrynie można m.in. zapoznać się z realizowanymi w obrębie obiektu projektami, bazą danych odkrytych zabytków oraz historią działań naukowców. [Źródło: www.naukawpolsce.pap.pl]

BITWA POD LEGNICĄ – 9 KWIETNIA 1241 ROKU

Bitwa rozegrała się pomiędzy rycerstwem śląskim, wielkopolskim, małopolskim, wspartym posiłkami z Moraw, Niemiec a wojskiem mongolskim. Armia chrześcijańska poniosła klęskę. Zginął m.in. jeden z jej wodzów książę śląski, krakowski i wielkopolski – Henryk II Pobożny.

„W roku zaś 1241 chan Tatarów Batu, wraz ze swymi wojskami Tatarów, ludu srogiego i niezliczonego, przeszedłszy przez Ruś wojska skierował przeciw Polsce. Henryk syn Henryka Brodatego, książę Śląska, Krakowa i Wielkopolski potężnie zabiegał im drogę z wieloma tysiącami zbrojnych na polu zamkowym Legnicy i odważnie walczył z nimi, pokładając nadzieję i ufność w pomocy Boga, który niekiedy z powodu zbrodni pozwala na biczowanie swoich”.

Kronika wielkopolska

Jan Długosz: Tatarzy przeto poznali księcia Henryka po odznakach i szybko go dopędzili. Z trzema rycerzami, bo czwarty Jan Iwanowic oderwał się od nich, został osaczony [przez Tatarów]. Walczył z nimi jakiś czas, wspierany jedynie przez swoich

trzech rycerzy. I choć Jan Iwanowic, przedarłszy się przez szyki bojowe wrogów, przyprowadził księcia świeżego konia, otrzymanego od księcia pokojowca Rościława, a książę Henryk wsiadłszy na niego, podążając za Janem Iwanowicem, który mu torował drogę wśród wrogów, usiłował wymknąć się, to jednak, gdy Jan Iwanowic raniony w czasie tej ucieczki, mimo wszystko uszedł, książę Henryk stracił możliwość ucieczki i wymknięcia się i po raz trzeci otoczyli go Tatarzy. Pozbawiony więc wszelkiej nadziei, by mógł uciec, ciągle na nowo, z ogromną odwagą, walczył z Tatarami, raz z lewej, raz z prawej strony. Ale kiedy podniósłszy prawą rękę chciał ugodzić Tatarów, który mu zagroził drogę, drugi Tatar przebił go dzidą pod pachą. [Książę] zwiesiwszy ramię, zsunął się z konia ugodzony śmiertelnie. Tatarzy wśród głośniejszych okrzyków i chaotycznej, nieprawdopodobnej wrzawy ujmują go i wyciągnąwszy go poza teren walki na odległość dwóch miotów z kuszy, mieczem obcinają głowę, a zerwawszy wszystkie odznaki, pozostawiają nagie ciało. Wielka też liczba panów i szlachty polskiej ponio-

sła w tej bitwie chwalebną, męczeńską śmierć za wiarę i w obronie religii chrześcijańskiej. Wśród nich sławniejsi i znakomitsi, jak to wyżej wspomnieliśmy, byli: brat wojewody krakowskiego Włodzimierza Sulisław, wojewoda głogowski Klemens, Konrad Konradowic, Stefan z Wierzbnej i jego syn Andrzej, syn Andrzeja z Pełcnicy Klemens, Tomasz Piotrkowic i Piotr Kusza.”

Opór stawiony armii Batu - chana nie był daremny. Tatarzy skierowali się na Węgry i porzucili zamiar dalszego podboju. Niestety zniszczyli państwo kijowskie i na 200 lat ujarzmili księstwa ruskie Rurykowiczów. Z nich odrodziło się już carstwo moskiewskie. Henryk, mimo że zginął za wiarę nie znalazł się w gronie świętych. Patronką Śląska została jego matka – św. Jadwiga.

KALISZ KOLEBKĄ ?

„Ukryte gniazdo dynastii” to tytuł kolejnego popularnonaukowego filmu Zdzisława Cozaca z cyklu „Tajemnice początków Polski”. Premiera planowana jest na antenie TVP Historia. Film stara się odpowiedzieć na pytanie, jak to się stało, że w niespełna pół wieku nieznany wcześniej ród Piastów zdołał zbudować od podstaw państwo budzące respekt sąsiadów. Kim byli twórcy państwa nazwanego w początku XI w. Polską? Czy Mieszko I i jego przodkowie pochodzili „stąd”, czy może przybyli z innego rejonu Europy? Konsultantem naukowym filmu jest prof. Henryk Samsonowicz. Ekspertami, którzy wystąpią w filmie, są wybitni polscy archeolodzy i historycy, m.in. prof. Andrzej Buko, prof. Władysław Duczko, prof. Jacek Banaszkiewicz, prof. Przemysław Urbań-

czyk, prof. Hanna Kóčka-Krenz, a także specjaliści innych dziedzin. „Nowy film ma za zadanie udostępnienie szerszej publiczności ożywionej dyskusji naukowców nad hipotezami o pochodzeniu dynastii piastowskiej. Można je podzielić na dwie frakcje: jedna szuka `gniazda` dynastii na ziemiach Polski, a druga poza jej granicami” – wyjaśnia PAP Zdzisław Cozac. Przeprowadzone w ostatnich latach badania archeologiczne i dendrochronologiczne wczesno-średniowiecznych grodów Wielkopolski wykazały, że należy zrewidować ich dotychczasową chronologię i dynamikę przemian prowadzących do powstania wczesno-piastowskiego państwa. Wśród hipotez o pochodzeniu rodu Piastów z Wielkopolski, autor filmu koncentruje się na koncepcji o kaliskim

rodowodzie Piastów. Kiedy powstał gród w Kaliszu – Zawodziu i jak wyglądał wraz z najbliższym otoczeniem? Czy jego władcy mieli wystarczający potencjał, by wyruszyć na podbój Wielkopolski? Jak gród na Zawodziu się rozwijał i jakie wydarzenia z jego dziejów mogą świadczyć, że zajmował szczególną pozycję w czasach panowania dynastii piastowskiej? Z obrazem tym zderzą się najbardziej popularne hipotezy o obcym pochodzeniu dynastii piastowskiej: tzw. „skandynawska” i „wielkomorawska” – zapowiada Cozac. Film realizowany jest w koprodukcji z TVP HISTORIA. Poprzedni, o wczesnośredniowiecznym Wolinie, pt. „Miasto

zatopionych bogów”, zdobył wiele festiwalowych nagród, w tym ostatnią – Złotego Kopernika – na zakończonym 28 listopada 2014 roku, Festiwalu Filmów Edukacyjnych EDUKINO 2014.

16-17 kwietnia w Audytorium Novum na Uniwersytecie Jagiellońskim miała miejsce konferencja historyków i archeologów na temat początków(niewyjaśnionych?) państwa polskiego. W szrankach staną do dyskusji badacze głównie z Poznania, Warszawy i Krakowa. A wydawało się, że sprawa od stuleci jest mniej więcej jasna...

„ARCHIWUM PRZYSZŁOŚCI” TWORZY NACZELNA DYREKCJA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

Planowane Archiwum (ADE) ma być systemem, który umożliwi przekazanie do archiwów państwowych dokumentacji elektronicznej, stanowiącej materiał archiwalny, przechowywanie i zabezpieczenie tych materiałów oraz zarządzanie nimi – w tym opracowanie i udostępnianie.

Projekt zaprezentował jego koordynator Krzysztof Politowski. Przedstawił on wizję „archiwum przyszłości” – zamiast stert teczek, zawierających dokumentację papierową pokazano usta-

wione koło siebie serwery, zawierające cyfrowe archiwum.

„Dlaczego musimy już dzisiaj zbudować takie elektroniczne archiwum? Informatyzacja działalności podmiotów, realizujących zadania publiczne, spowodowała, że w podmiotach tych zaczęła powstawać dokumentacja, która od początku do końca swojego cyklu życia posiada postać elektroniczną. Od samego początku nie występuje ona w postaci papierowej” – podkreślił Politowski. Zaznaczył, że dokument pa-

Prof. Władysław Stępnik Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych.

pierowy, wpływając do urzędu, nabywa postaci elektronicznej i w takiej formie jest dalej przetwarzany. W takiej formie przekazywana jest do archiwum zakładowego. „W przyszłości archiwum nie będzie się różniło od innych systemów informatycznych. Będzie to pewien szereg szaf sprzętowych, umieszczonych w serwerowni, Przechowujących informacje” – ocenił. „Kto dziś pamięta dyskietki siedmiocalowe? Jak dziś odczytać informacje z tych nośników? Budując ADE, zbudujemy je w technologii występującej tu i teraz, jednak musi ona pozwalać na łatwe przeniesienie tych informacji do nowych technologii, o których nie mamy jeszcze pojęcia. Projekt ADE nie jest skierowany wyłącznie do archiwów. To wyzwanie dla całej administracji publicznej, władzy publicznej, dla podmiotów gospodarczych objętych nadzorem archiwalnym.” – zaznaczył. Realizacja projektu ma zakończyć się do grudnia 2018 r. (PAP)

16 KWIETNIA PONTYFIKAŁ PŁOCKI, PO 75 LATACH, WRÓCIŁ Z MONACHIUM DO POLSKI

Zrabowana przez Niemców średniowieczna księga liturgiczna, Pontyfikał Płocki, po 75 latach powróci do Polski. Konsul generalny RP w Monachium Justyna Lewańska potwierdziła PAP, że władze Bawarii podjęły decyzję o zwrocie cennego zabytku.

Od maja 1973 roku Pontyfikał Płocki znajduje się w zbiorach Bawarskiej Biblioteki Państwowej w Monachium, która nabyła go na licytacji w domu aukcyjnym Hartung & Karl. We wrześniu 1939 r. władze okupacyjne obrabowały skarbiec płockiego biskupstwa oraz zbiory Biblioteki Seminarium Duchownego. Oprócz Pontyfikału był wśród nich kielich z pateną księcia Konrada Mazowieckiego, relikwiarz

św. Zygmunta ufundowany przez Kazimierza Wielkiego, a także XII-wieczna Biblia Płocka zawierająca pierwszy opis cudu na ziemiach polskich. Część zabytków, w tym Biblię Płocką, Polska odzyskała już w latach 70. Władze Polski od kilkudziesięciu lat zabiegały o zwrot Pontyfikału Płockiego, jednak władze bawarskie konsekwentnie oddalały wnioski rewindykacyjne. Jak podkreśliła konsul Lewańska, zwrot Polsce tego skarbu narodowego należy uznać za wielki sukces, który był możliwy dzięki wieloletniemu zaangażowaniu konsulatu generalnego w Monachium i Biura Pełnomocnika ds. Restytucji Dóbr Kultury w MSZ prof. Wojciecha Kowalskiego, członka PKN ICPMOS

„ŚW. IWO” WRÓCIŁ DO POLSKI

Fot. Danuta Matluc

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, prof. Małgorzata Omilanowska i minister Spraw Zagranicznych – Grzegorz Schetyna wspólnie przekazali do Muzeum Narodowego we Wrocławiu odzyskany obraz „Św. Iwo wspomaga biednych” Jacoba Jordaensa (1593-1678) – obok Rubensa i van Dycka – jednego z trzech głównych przed przedstawicieli złotego wieku malarstwa flamandzkiego. Dzieło uznane za stratę wojenną wróciło do Polski po sześciu latach starań dzięki wsparciu MSZ.

Obraz Jacoba Jordaensa „Św. Iwo wspomaga biednych”, który przed II wojną światową znajdował się w zbiorach wrocławskiego Muzeum Sztuk Pięknych, powróci do stolicy Dolnego

Śląska. Po sześciu latach starań Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprowadziło XVII-wieczny obraz do Polski. Obraz wykonany techniką olejną na desce dębowej przedstawia Św. Iwo – sędziego z Rennes i Treguier, proboszcza w Louannec (1253-1303). Artysta ukazał go wśród grupy ubogich we wnętrzu architektonicznym. Pełnomocnik ministra spraw zagranicznych ds. restytucji dóbr kultury prof. Wojciech Kowalski (na zdjęciu oglądający obraz) podkreślił, że dzieło Jordaensa ma bardzo dużą wartość, w szczególności dla Dolnego Śląska. – Było tu od bardzo dawna. Wiemy, że w XVIII w. znajdowało się w zbiorach opactwa w Krzeszowie, później trafiło do Wrocławia.

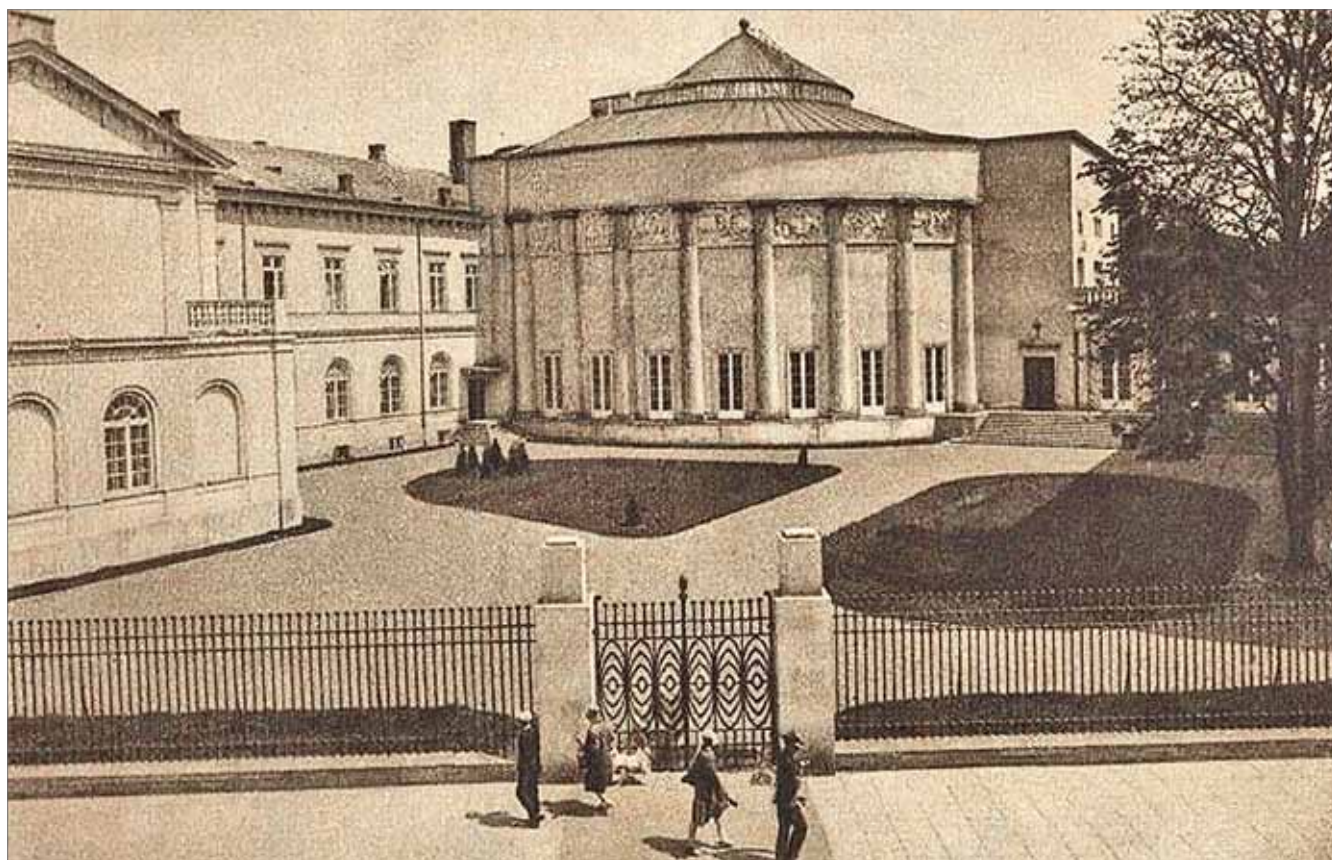

SEJM: PROJEKT NOWELIZACJI USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW – DO PODKOMISJI

Stworzenie Listy Skarbów Dziedzictwa dla cennych zabytków ruchomych i możliwość przedłużenia pozwolenia na wywóz zabytków w celach wystawienniczych lub jako wyposażenie np. ambasad zakłada nowela ustawy o ochronie zabytków, która trafiła do sejmowej podkomisji.

Poselskim projektem zmiany ustawy o ochronie zabytków i opiece nad nimi oraz o zmianie ustawy o muzeach zajmowała się w środę sejmowa komisja kultury i środków przekazu. Jak relacjonowała reprezentująca wnioskodawców poseł Urszula Paślawska (PSL), w Polsce jest ok. 67 tys. zabytków nieruchomych i 240 tys. ruchomych. - Dla zabytków nieruchomych ustanowiono specjalne kategorie wartościujące, symboliczne, jak Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO czy Lista Pomników Historii. Jednak w przypadku zabytków ruchomych nie ma żadnej takiej kategorii. Stąd w środowisku konserwatorów, historyków

sztuki, muzealników od lat trwa dyskusja o potrzebie stworzenia systemu hierarchizowania tych zabytków - mówiła Paślawska. W związku z tym - relacjonowała - w październiku 2013 r. klub PSL we współpracy z resortem kultury przygotował projekt nowelizacji ustawy o ochronie zabytków. Ma on ustanowić szczególną formę ochrony konserwatorskiej dla najważniejszych ruchomych obiektów zabytkowych. Projekt zakłada stworzenie Listy Skarbów Dziedzictwa, która leżałaby w gestii ministra kultury. Wpis cennych ruchomych zabytków dokonywałby się na wniosek właściciela lub z urzędu. Szczególne rygory mają dotyczyć przechowywania, eksponowania i transportu wpisanych obiektów. Podejmowanie prac konserwatorskich ma zobowiązywać do utrzymania najwyższych standardów. Projekt obliuguje także właścicieli do ochrony zabytku i informowania o jego sta-

Fot. J. Wodyński

Gmach Sejmu II Rzeczypospolitej Polskiej (pocztówka)

nie, udostępniania do badań i konserwacji, jak też prowadzenia określonych prac konserwatorskich. Projekt zobowiązuje ministra kultury do zabezpieczenia środków na realizowanie tych zadań poprzez udzielanie dotacji celowych. Przewiduje też kontrolę stanu zabytku co najmniej co dwa lata i nakaz przywrócenia go do stanu pierwotnego w przypadku zmian sprzecznych z dopuszczalnymi. Możliwe ma być też – na mocy decyzji ministra – usunięcie zabytku z Listy Skarbów Dziedzictwa, a także zabezpieczenie go przez czasowe zajęcie w sytuacji zagrażającej np. zniszczeniem.

- Sporządzenie listy i sama lista w założeniu ma być bardzo prestiżowa oraz służyć promocji zabytków w Polsce i poza granicami – podkreśliła Paślawska.

Projekt zakłada też ujednolicenie zasad wpisu do rejestru zabytków ruchomych i nieruchomych. Obecnie wpis zabytku ruchomego odbywa się na wniosek właściciela, wpis z urzędu jest dopuszczalny tylko w sytuacji zagrożenia obiektu. Po nowelizacji zabytki ruchome będą wpisywane do rejestru także z urzędu.

Kolejna zmiana dotyczy dodania artykułu umożliwiającego przedłużenie terminu pozwolenia na przebywanie za granicą zabytku wywiezionego w celach wystawienniczych lub jako element urządzenia wewnątrz polskich placówek dyploma-

tycznych – bez konieczności przywożenia obiektu do Polski. Obecnie zabytki znajdujące się poza granicami muszą nie rzadziej niż co pięć lat być przywożone z powrotem. Projekt zakłada możliwość wywożenia zabytków na nie dłużej niż trzy lata. Wniosek o przedłużenie terminu pozwolenia będzie musiał być złożony przed upływem 90 dni od wygaśnięcia poprzedniego i zawierać opis aktualnego stanu zabytku. Kolejne pozwolenie ma zawierać warunki, sposób eksponowania i przechowywania obiektu oraz wykonywania kontroli jego stanu.

- Lista Skarbów Dziedzictwa ma dotyczyć arcydzieł bądź obiektów o szczególnym znaczeniu dla historii Polski. (...) na Wawelu to z pewnością (...) miecz koronacyjny, czyli Szczerbiec, Dzwon Zygmunta czy arras, które wymagają szczególnych warunków konserwatorskich. Ta nowela może przyczynić się do zajęcia się dziełami wyjątkowymi, gwarantuje także szczególne formy ochrony i rygoru opieki nad nimi. Ze wszech miar jest to nowelizacja oczekiwana przez środowisko i porządkująca ważny obszar dziedzictwa narodowego – zaznaczył generalny konserwator zabytków Piotr Żuchowski.

Członkowie komisji kultury po zapoznaniu się z projektem nowelizacji w pierwszym czytaniu zdecydowali o skierowanie go do podkomisji, która zajmie się nim szczegółowo. (af)

PONAD 400 TYSIĘCY BEZCENNYCH ZBIORÓW BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ DOSTĘPNYCH W SIECI

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu udostępniła kolejną część swoich unikatowych i cennych zbiorów. W ramach projektu „Dziedzictwo Regionu i Europy” – Cymelia ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu zdigitalizowano i udostępniono bezpłatnie w sieci 404 000 plików składających się na kilka tysięcy obiektów, w tym ponad 1100 bezcennych średniowiecznych rękopisów. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu to nie tylko liczący się współczesny księgozbiór

naukowy. To również zbiór unikatowych zasobów historycznych. Tu znajduje się około 30% zachowanych na ziemiach polskich rękopisów średniowiecznych; największa w Polsce kolekcja atlasów z XVI-XVIII w.; oraz liczący się w Europie, a największy w Polsce zbiór starych druków (czyli druków wydanych do roku 1800 włącznie). Wśród niemal 317 000 starych druków – 3 200 to inkunabuły czyli druki wydane do roku 1500 (druga kolekcja w Polsce po Bibliotece Jagiellońskiej).

Dawid grający na harfie, Biblia łacińska, z klasztoru kanoników regularnych augustianów w Żaganiu, cz. 2, 1468 r., Oddział Rękopisów, I F 4, wol. 2.

Zbiory w dużej części są związane z obszarem historycznego Śląska. Można znaleźć tu dawne księgozbiory należące do władców Śląska (w tym książąt piastowskich), śląskich instytucji (np. sa-

morządów lokalnych, klasztorów, kolegiat itp.) oraz wybitnych Ślązaków.

Zdigitalizowane zbiory są dostępne na stronie www.dk.bu.uni.wroc.pl.

II EDYCJA POLSKIEJ LISTY KRAJOWEJ PROGRAMU UNESCO PAMIĘĆ ŚWIATA

Dokumenty i utwory związane z ważnymi wydarzeniami i osobami w dziejach Polski lub charakteryzujące się unikalnością formy można do 15 kwietnia zgłaszać do II edycji Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata. Głównym celem Programu Pamięć Świata utworzonego z inicjatywy UNESCO w 1992 r., jest zwrócenie uwagi władz i opinii publicznej na znaczenie oraz konieczność ochrony dziedzictwa dokumentacyjnego, a także podejmowanie działań na rzecz jego popularyzacji i udostępniania.

W wyniku prac Polskiego Komitetu Programu UNESCO Pamięć Świata, w skład którego wchodzi

przedstawiciele największych polskich bibliotek, archiwów, środowiska naukowego i Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, a któremu przewodniczy Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, powstała I edycja Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata. Lista obejmie przechowywane w polskich bibliotekach, archiwach i muzeach dokumenty stanowiące świadectwo ważnych w dziejach Polski wydarzeń, osób, przemian kulturowych i cywilizacyjnych.

- Ideą prowadzenia tej listy i działań związanych z Programem Pamięć Świata jest wzbudzenie zainteresowania społecznego problemami funkcjo-

Certyfikat wpisu rękopisu „Pana Tadeusza” na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata

nowania archiwów, bibliotek czy muzeów i zwrócenie uwagi na potrzebę troski o przetrwanie ich cennych zabytków. A także mobilizacja środowisk archiwistów, bibliotekarzy czy muzealników do takich działań, by te zbiory stały się maksymalnie dostępne - powiedział naczelny dyrektor Archiwów Państwowych Władysław Stępiak, przewodniczący Polskiego Komitetu Programu UNESCO Pamięć Świata.

Jak zaznaczył, żyjemy w epoce działań mających na celu przybliżenie dziedzictwa kulturalnego spo-

łeczeństwu przez otwarty dostęp do wszystkich dóbr kultury. - W przypadku listy dokumentacyjnej rzeczą niezwykle istotną jest zainteresowanie tymi sprawami szerszego grona archiwistów, bibliotekarzy czy muzealników. Chcielibyśmy serdecznie zachęcić od udziału w inicjatywie przedstawicieli tych gremiów, a także osoby prywatne, fundacje i stowarzyszenia, które od lat gromadzą pamiątki przeszłości - mówił naczelny dyrektor Archiwów.

Podkreślił, że oczywiście są ustalone kryteria selekcji przed wpisem. Jest on poprzedzony ekspertyzą i oceną. Jak dodał inicjatywa daje szansę spopularyzowania zbiorów nie tylko wielkim placówkom. - Liczymy bardzo, że także instytucje, które na marginesie innych działań zgromadziły cenne zbiory, zechcą podzielić się informacjami na temat tego, co posiadają. Dlatego ogłosiliśmy otwarty nabór wniosków. Ta inicjatywa daje szansę nie tylko instytucjom przechowującym materiały, by je spopularyzować, ale umożliwia nam wszystkim poznanie ważnych i ciekawych pamiątek przeszłości, które często nie są powszechnie znane - zaakcentował Stępiak.

Zgłoszenia do II edycji Polskiej Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata należy przysyłać pod adresem: Przewodniczący Polskiego Komitetu Programu UNESCO Pamięć Świata, ul. Rakowiecka 2D, 02-517 Warszawa z dopiskiem: II edycja Listy Krajowej Programu UNESCO Pamięć Świata lub pod adresem mailowym akrochmal@archiwa.gov.pl. Formularz wniosku do pobrania znajduje się na stronie www.archiwa.gov.pl.

MUZEUM KATYŃSKIE BĘDZIE GOTOWE 17 WRZEŚNIA

Na Warszawskiej Cytadeli trwają ostatnie prace przy budowie nowej siedziby Muzeum Katyńskiego. Będzie ono dokumentować sowiecką zbrodnię popełnioną 75 lat temu na 22 tys. Polaków. Muzeum zostanie otwarte 17 września - w rocznicę agresji ZSRR na Polskę.

- Montujemy podłogi. Pod koniec kwietnia rozpoczniemy aranżację wystaw stałych - mówi Da-

riusz Matlak, zastępca dyrektora Muzeum Wojska Polskiego. Muzeum Katyńskie jest oddziałem tej placówki. Powstało 22 lata temu w warszawskim Forcie Czerniakowskim, jednak w 2009 roku z powodów organizacyjnych zostało zamknięte. Rok temu podczas zakończenia pierwszego etapu budowy nowej siedziby Tomasz Siemoniak, minister obrony, powiedział: „Otwarcie muzeum

to sprawa honoru dla polskiego wojska oraz priorytet dla resortu obrony”.

Dyrektor Matlak zapewnia, że zgodnie z planem placówka zostanie otwarta 17 września, w 76. rocznicę sowieckiej agresji na Polskę. Muzeum ma upamiętniać zbrodnię katyńską popełnioną wiosną 1940 roku na 22 tys. Polaków. Będzie można w nim obejrzeć ponad 26 tys. eksponatów, głównie przedmiotów wydobytych z grobów podczas ekshumacji. Na tysiącmetrowej ekspozycji nie zabraknie nowoczesnych multimedialnych.

Koncepcję architektoniczną budowli opracowali zespół z pracowni Maksa Sp. z o.o. i biuro BGA oraz rzeźbiarz Jerzy Kalina. Muzeum zajmie około trzy hektary na terenie Cytadeli. Jak wylicza Dariusz Matlak, wyremontowano i przeprowadzono już konserwację trzech zaadaptowanych na ten cel zabytkowych budowli: kaponiery, działobitni oraz bramy od strony południowej, zwanej bramą Nowomiejską.

Powstały też schody prowadzące do baterii barokowej, w której znajdują się tablice z nazwiskami pomordowanych Polaków. Na terenie muzeum – od strony Wisły – będzie dzwon, a na głównym placu symboliczny Las Katyński. Inwestycję, kosztującą 87 mln zł, finansuje resort obrony i MWP.

Zmiany na Cytadeli

Budowę rozpoczęto dwa lata temu, a jej pierwszy etap zakończył się we wrześniu ubiegłego roku, w 75. rocznicę napaści Sowietów na Polskę. Prezydent Bronisław Komorowski odsłonił wówczas tablicę z nazwiskami Polaków pomordowanych w Katyniu. To nie koniec inwestycji na Cytadeli. Mieścić się tu będzie również nowa siedziba Muzeum Wojska Polskiego, które dziś znajduje się przy Alejach Jerozolimskich w jednym ze skrzydeł Muzeum Narodowego. Prace budowlane ruszą w przyszłym roku, a cały kompleks będzie gotowy do 2020 roku. [Anna Dąbrowska/polska-zbrojna.pl]

Kaponiera pierwszego bastionu Cytadeli Warszawskiej. Siedziba Muzeum Katyńskiego. Fot.: muzeumkatynskie.pl

POLSCY LAUREACI ZNAKU DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Konstytucja 3 Maja, Stocznia Gdańska i zabytki Lublina związane z Unią Lubelską znalazły się wśród 16 laureatów Znak Dziedzictwa Europejskiego. Ceremonia przyznania tytułów miała miejsce w Brukseli.

Znak Dziedzictwa Europejskiego – jak podaje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – ma wzmocnić u obywateli europejskich, w szczególności u młodych ludzi, poczucie przynależności do Unii Europejskiej. Ma służyć pod-

kreśleniu symbolicznej wartości obiektów, które odegrały znaczącą rolę w historii i kulturze Europy. W uroczystości przyznania tytułów, która miała miejsce w brukselskiej Bibliotece Solvay uczestniczyli m.in. przedstawiciele miejsc - laureatów, członkowie europejskiego panelu ekspertów ds. Znak, reprezentanci resortów kultury państw Unii oraz posłowie do Parlamentu Europejskiego.

Konstytucja 3 Maja z 1791 r. to pierwsza w Europie, a druga na świecie (po konstytucji Stanów Zjednoczonych) spisana ustawa zasadnicza. Była zwieńczeniem reform Rzeczypospolitej podjętych w okresie obrad Sejmu Czteroletniego (1788-1792). W miejsce wolnej elekcji wprowadzała w Polsce ustrój dziedzicznej monarchii konstytucyjnej. Religii katolickiej przyznawała pozycję uprzywilejowaną, zapewniając tolerancję dla innych wyznań. Przyjęła trójpodział władzy na prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

Pierwsza strona rękopisu Konstytucji 3 Maja (fragment)

Brama Stoczni Gdańskiej (1981)

Uhonorowana tytułem **Stocznia Gdańska** to historyczne obiekty związane z postaniem Solidarności tj. budynek „Sali BHP”, Brama nr 2 i Plac Solidarności z Pomnikiem Poległych Stoczników wraz z murem i tablicami inskrypcyjnymi oraz Europejskie Centrum Solidarności.

Pomnik Unii Lubelskiej

Znak Dziedzictwa Europejskiego otrzymały również **zabytki Lublina** związane z Unią Lubelską, czyli Kościół pod wezwaniem św. Stanisława wraz z Klasztorem Dominikanów, Kościół św. Trójcy oraz pomnik Unii Lubelskiej.

Pracami nad wyłonieniem zabytków, które mogą być wyróżnione Znakem Dziedzictwa Europejskiego zajmuje się Komisja Europejska. W grudniu ub. r. euro-pejski panel ekspertów - międzynarodowe gremium powołane przez Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej, Komisję Europejską i Komitet Regionów - opublikował raport zawierający rekomendacje odnośnie do obiektów, które powinny otrzymać Znak Dziedzictwa Europejskiego. Warunki i procedury selekcji krajowej obiektów do Znak Dziedzictwa Europejskiego ustala komitet, który jeszcze w 2012 r. powołał minister kultury Bogdan Zdrojewski. Komitet rekomenduje kandydatury do przyznania Znak i odpowiada za monitoring obiektów uhonorowanych Znakem. W tegorocznym naborze 18 państw Unii uprawnionych do składania propozycji przekazało do Komisji Europejskiej ogółem 36 kandydatur, spośród których Znak otrzymało 16 kandydatur. Polska jest jedynym krajem unijnym uhonorowanym aż trzema wpisami. (PAP)

STRAŻNIK DZIEDZICTWA

W rubryce pod tym nagłówkiem prezentujemy wybitne postaci zasłużonych dla ochrony zabytków i konserwatorstwa, na ogół gdy osiągną wiek stateczny i możemy podsumować ich wieloletnią pracę i zasługi na tym polu. Tym razem odstępujemy od tej reguły przedstawiając, posługując się sformułowaniem Mariana Brandysa, „oficera największych nadziei” polskiego konserwatorstwa, który w 44 roku życia, po 18 latach owocnej pracy zawodowej, zyskującej mu uznanie i szacunek, trafił w tryby aparatu (nie) sprawiedliwości, aby przez 14 lat walczyć o prawdę. Nieodwracalne straty poniósł on sam, straciły też zabytki, gdy od pracy na rzecz ich ochrony odsunięty został wybitny fachowiec. Straciło społeczeństwo, gdyż podważono zostało trwale zaufanie do instytucji demokratycznych..

Czy ktoś zyskał? Oczywiście. Wnoszący oskarżenie i nie uznający argumentów kolejnych instancji sądowych. Awansował, zyskując „sławę” nieustępliwego tropiciela przestępców.

Poniżej więc „sprawa Aleksandra Brody”. [Red.]

SPRAWA ALEKSANDRA BRODY

Proces Dreyfussa, oficera armii francuskiej, niesłusznie oskarżonego i skazanego, skłonił Emila Zolę do słynnego wystąpienia tekstem pt. „Oskarżam!”. „Sprawie Dreyfusa” ukazała jak w systemie demokratycznym prawo może być wykorzystywane do rozgrywek partyjnych, stać się narzędziem realizacji prywatnych interesów, lewarem niezasłużonych karier i nieodwracalnie skrzywdzić człowieka. Wynikły skandal stał się ostrzeżeniem i punktem odniesienia dla ujawniających temu podobnych afer. Wirus „choroby Dreyfusa” nie zniknął jednak wraz ze śmiercią uczestników afery. Nie przypadkowo po upływie stulecia ma się ona ponownie stać tematem filmu planowanego przez Romana Polańskiego. Objawy choroby instytucji prawnych i monopolistycznych instytucji państwa (w tamtym wypadku armii francuskiej) dostrzegalne są nie tylko we Francji i – jak się wydaje – są ponadczasowe. W III RP upowszechnił się zwyczaj pozyskiwania dowodów przez stosowanie tzw. aresztu wydobywczego, to znaczy trzymania osób podejrzanych w areszcie śledczym w nadziei, że „skruszeją” i przyznają się do domniemych win. Do „niesławnej” listy, na której znaleźli się wybitni przedsiębiorcy – Roman Kłuska czy Paweł Rey można dopisać Generalnego Konserwatora Zabytków z lat 1999-2001.

Aleksander Broda (2010)

Aleksander Broda, urodził się 13 czerwca 1957 r. w Wolbromiu (woj. krakowskie). Tam ukończył Liceum Ogólnokształcące im. R. Traugutta. Studiował historię sztuki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. i 17 czerwca 1983 r. uzyskał tytuł magistra historii sztuki. Pracę podjął w Częstochowie, w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków. Po pięciu latach, w 1988 r., objął stanowisko Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w d. woj. częstochowskim. Przez 10 lat pracy na tym stanowisku zyskał pochlebne opinie jako fachowiec, dobry organizator, umiejący współpracować z różnymi środo-

wiskami dla dobra zabytków (przeor Jasnej Góry napisał list w jego obronie). Mając 42 lata Aleksander Broda w 1999 r. został Generalnym Konserwatorem Zabytków, a 19 marca 2001 r. uzyskał stopień doktora na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Osiem miesięcy później, 23 listopada 2001 r., został aresztowany we swoim biurze i spędził 11 miesięcy w areszcie śledczym, oskarżony, a następnie w 2007 r. skazany.

Adam Kasperkiewicz PO 14 LATACH...

Wielki niemiecki filozof Georg Hegel pisał, że sowa mądrości wzlatuje o zmierzchu, jakby właściwy osąd zdarzeń i zachowań możliwy był dopiero z odległej perspektywy w oparciu całą dostępną nam wiedzę o tym, co się w przeszłości wydarzyło. W głośnej sprawie renowacji zabytkowego spichlerza z Borowna sowa mądrości wleciała po długich czternastu latach, chociaż mogła i powinna wlecieć dużo wcześniej.

Aleksander Broda pełnił funkcję Generalnego Konserwatora Zabytków, kiedy w dniu **23 listopada 2001 r.** został zatrzymany przez funkcjonariuszy

2 marca 2015 r., 13 lat po aresztowaniu, po kolejnej kasacji wniesionej przez prokuraturę, Sąd Najwyższy utrzymał wyrok Sądu Okręgowego ustalający, że Aleksander Broda oskarżony został bezpodstawnie i jest niewinny. Od 13 lat nie pracuje w dziedzinie ochrony zabytków, choć wypowiada się publicznie i utrzymuje kontakt z osobami, które nigdy nie zwątpiły w jego uczciwość i prawość. Jest Członkiem Honorowym Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków. [mhk]

policji i przewieziony do Prokuratury Apelacyjnej w Katowicach. Z aresztu śledczego w Mysłowicach został zwolniony, po 11 miesiącach, 11 października 2002 r. Prokurator zarzucał Aleksandrowi Brodzie, że znanemu częstochowskiemu biznesmenowi ułatwił popełnienie przestępstwa, które miało polegać na wyłudzeniu z Urzędu Generalnego Konserwatora Zabytków dotacji w kwocie 140 000 zł na remont i odtworzenie zabytkowego spichlerza w Borownie, czyli popełnienie przestępstwa oszustwa stypizowanego w art. 286 § 1 k.k.

Zabytkowy spichlerz dworski zbudowany w 1783 r. w Borownie – przeniesiony przez na działkę położoną u podnóża ruin zamku w Olsztynie

Zarzuty i wyrok skazujący

Zarzuty oparte zostały na hipotezie, że inwestor nie miał ani zamiaru, ani możliwości odtworzenia spichlerza, a jego działania polegające na rozebraniu budowli, przeniesieniu i składowaniu jej w innym miejscu, miały tylko pozorować ratowanie zabytku. Co więcej, budulec pochodzący ze spichlerza miał na skutek niewłaściwego składowania ulec zniszczeniu i została z niego przysłowiowa już „sterta zgniłych desek”.

Przed sądem pierwszej instancji **proces trwał 4 lata** i zakończył się wydaniem w 2007 r. wobec Aleksandra Brody – w zakresie zarzutu dotyczącego przyznania dotacji za odtworzenie spichlerza – wyrokiem skazującym. Sąd nie podzielił racji prokuratora, że oskarżony działał z inwestorem w przestępczym porozumieniu, mającym na celu wyłudzenie nienależnej dotacji za odtworzenie zabytku, natomiast przypisał mu popełnienie czynu z art. 231 § 2 kk., określanego jako tzw. „przestępstwo urzędnicze”. Sąd oparł wyrok skazujący na przekonaniu, że Aleksander Broda, działając początkowo jako wojewódzki konserwator zabytków, a później jako generalny konserwator zabytków, świadomie i celowo, w celu osiągnięcia przez inwestora korzyści majątkowej, nie dopełnił – w ramach procedury przyznawania dotacji ze środków Ministra Kultury i Sztuki na remont i odtworzenie zabytkowego spichlerza dworskiego – swych obowiązków i takiej dotacji w wysokości 140.000 zł inwestorowi udzielił, czym działać miał na szkodę interesu publicznego.

Proces udzielania dotacji – w kontekście stawianych konserwatorowi zabytków zarzutów – należy podzielić na dwa etapy, które ściśle odpowiadają pracom konserwatorskim, wykonywanym przez inwestora. W pierwszym etapie prace odtworzeniowe sprowadzały się do rozebrania drewnianych elementów spichlerza, ich translokacji oraz odpowiedniego składowania i zabezpieczenia. **Pierwsza dotacja**, w wysokości 60.000 zł, została przyznana przez Aleksandra Brodę, pełniącego jeszcze funkcję wojewódzkiego konserwatora

zabytków, po zakończeniu tych prac. **W drugim etapie** prac konserwatorskich spichlerz miał być ponownie złożony na działce położonej u podnóża ruin zamku w Olsztynie. Po zakończeniu prac związanych z translokacją drewnianych elementów spichlerza, a przed przystąpieniem do ich ponownego złożenia, inwestor wystąpił o refundację poniesionych przez niego kosztów na zakup urządzeń i materiałów, które miały zostać wykorzystane podczas rekonstrukcji spichlerza. Aleksander Broda, już jako Generalny Konserwator Zabytków, wyraził zgodę na zrefundowanie tych wydatków w wysokości 80.000 zł. W ocenie sądu niedopełnienie obowiązków przez Aleksandra Brodę jako wojewódzkiego konserwatora zabytków przy udzielaniu pierwszej dotacji związanej z translokacją spichlerza polegało na tym, że wydał decyzję zezwalającą na prowadzenie przez inwestora prac konserwatorskich, pomimo braku zgody na lokalizację spichlerza w Olsztynie i braku wskazania wykonawcy robot remontowych, podpisał umowę o dofinansowanie remontu spichlerza ze spółką cywilną, mimo że spółka ta w chwili zawierania umowy nie istniała, dopuścił do rozbiórki spichlerza bez udziału kierownika robót, nie sprawdził, czy dokonano impregnacji elementów drewnianych, nie był obecny przy stolarskich pracach dorabiania drewnianych elementów spichlerza, nie dopilnował oznakowania rozebranych elementów spichlerza przez przybicie blaszek z odpowiednią numeracją. Piastując stanowisko generalnego konserwatora zabytków Aleksander Broda nie dopełnił swych obowiązków związanych z drugim etapem prac konserwatorskich, albowiem podpisał wniosek o kolejną dotację na odtworzenie spichlerza, umowę o dofinansowanie tego projektu i w efekcie dopuścił do wypłaty dotacji na podstawie faktur, które nie podlegały rzetelnej ocenie pod względem ich wiarygodności i celowości. Inwestor wnioskował o zwrot wydatków poniesionych na zakup trzciny wodnej, służącej pokryciu dachu spichlerza, instalacji tryskaczowej i desek.

Sąd w dość osobliwy sposób kwestionował za

sadność wydatków ponoszonych przez inwestora, będących podstawą przyznania drugiej dotacji, o czym świadczy następujący fragment uzasadnienia wyroku :

„Jakiż zatem był sens w kupowaniu trzciny wodnej, urządzeń instalacji tryskaczowej, desek, w sytuacji, gdy spichlerz nie był wznoszony, a w przypadku, gdyby doszło do jego wznoszenia, to pieniądze winny być przede wszystkim przeznaczone na samo wzniesienie spichlerza, czyli opłacenie pracowników stawiających spichlerz, impregnację elementów spichlerza, która przecież nie została wykonana”.

Sąd podważał celowość zakupu trzciny wodnej na pokrycie dachu w ilości 400 m², gdyż jego powierzchnia wynosiła 250 m². Poza tym nie uzgodniono z konserwatorem zabytków zmiany pokrycia dachu z gontu na trzcinę .

Z powodu tych właśnie uchybień sąd skazał Aleksandra Brodę na karę **jednego roku bezwzględnego pozbawienia wolności, którą oskarżony odbył niemal w całości jeszcze przed wydaniem wyroku**. Apelacja obrońcy nie przyniosła zamierzonego skutku. Sąd drugiej instancji wyrok skazujący za popełnienie „przestępstwa urzędniczego” utrzymał w mocy.

Kasacja Sądy Najwyższego

Od tego wyroku wniesiona została kasacja i sprawą **po raz pierwszy zajął się Sąd Najwyższy**, który wytknął Sądowi Okręgowemu w Częstochowie, że nie rozpoznał właściwych zarzutów apelacji i nakazał powtórzyć postępowanie apelacyjne. Sąd Okręgowy w Częstochowie kierując się wytycznymi Sądu najwyższego, uchylił skazujący wyrok sądu pierwszej instancji i proces w sprawie spichlerza rozpoczął się od początku.

Po ponownym przesłuchaniu świadków i przeprowadzeniu pozostałych dowodów Sąd Rejonowy w Częstochowie wyrokiem z **dnia 24 lutego 2014 r.** uniewinnił Aleksandra Brodę od zarzutu popełnienia przestępstwa urzędniczego, a wyrok ten został utrzymany w mocy przez Sąd Okręgo-

wy w Częstochowie w dniu **8 sierpnia 2014 r.** Sąd Najwyższy uznając kasację prokuratora za oczywiście bezzasadną stwierdził, że Aleksander Broda na sprawiedliwy wyrok musiał czekać 14 lat.

Sprawa odbiła się głośnym echem w mediach i miała swe poważne reperkusje w środowisku osób zajmujących się z ramienia państwa ochroną i ratowaniem zabytków. Motywy uniewinnienia Aleksandra Brody od przestępstwa niedopełnienia obowiązków urzędniczych zasługują na uwagę z dwóch powodów. Z jednej strony zawierają ostrą, ale uzasadnioną, krytykę działań prokuratury wobec Aleksandra Brody, z drugiej strony przedstawiają w sposób niezwykle precyzyjny przebieg procesu renowacji zabytkowego spichlerza z Borowna i przyznawania na ten cel środków pieniężnych przez urząd konserwatorski.

Sędzia Mateusz Przesłański, który wydał w tej sprawie wyrok uniewinniający, nie miał wątpliwości, że od początku stosowanie wobec Aleksandra Brody tymczasowego aresztowania nie znajdowało uzasadnienia i godziło w poczucie sprawiedliwości społecznej. Prokurator dopuścił się niegodziwości w celu uzyskania przedłużenia tymczasowego aresztowania, posługując się oficjalnym listem Aleksandra Brody do Ministra Kultury i Sztuki jako dowodem na próbę mataczenia w sprawie¹. Sędzia zwrócił uwagę, że przedstawiciele organów ścigania w telewizyjnych programach nadawanych w czasie najwyższej oglądalności przedstawiali Aleksandra Brodę jako sprawcę zarzucanych mu czynów, mimo że śledztwo znajdowało się w początkowej fazie, co w oczywisty sposób bezpośrednio godziło w konstytucyjną zasadę domniemania niewinności.

Działal dla dobra publicznego, całkowicie niewinny...

Przedstawienie rozumowania sądu prowadzącego do wniosku, że Aleksander Broda nie tylko **nie dopuścił się żadnego przestępstwa** w związku z renowacją zabytkowego spichlerza, ale **działał**

¹ „Postępowanie takie było z całą pewnością biegunowo odległe od fundamentalnej zasady ustrojowej – praworządności, którą ma strzec Prokuratura RP”, uzasadnienie wyroku Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 24 lutego 2014 r., sygn. akt XVI K 62/12, s. 75

wyłącznie dla dobra interesu publicznego, poprzedzić należy przypomnieniem i uporządkowaniem podstawowych faktów.

Wzniesiony w 1783 r. drewniany spichlerz z Borowna wpisany został do rejestru zabytków na postawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach z dnia 4 marca 1960 r. i stanowił własność Skarbu Państwa. W latach 90-tych ubiegłego wieku spichlerz znajdował się na terenie Gminnej Spółdzielni, która nie wykazywała żadnego zainteresowania stanem technicznym zabytkowej budowli. Spichlerz ulegał stopniowej dewastacji. Cieszył się jedynie popularnością miejscowej ludności, która wykorzystywała zabytek do towarzyskich spotkań połączonych z paleniem ognisk i alkoholowymi libacjami².

W 1996 r. Aleksander Broda, który pełnił funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zaproponował p. Krzysztofowi Stacherczakowi, aby przejął zabytek na własność, odrestaurował i wykorzystał na własne cele gospodarcze. Z dzisiejszej perspektywy pozyskanie inwestora, który byłby zainteresowany nabyciem zabytku stanowiło jedyną realną możliwość uratowania zabytku przed całkowitym zniszczeniem³. Krzysztof Stacherczak w lutym 1997 r. kupił od Skarbu Państwa spichlerz za cenę 100 zł, zobowiązując się do zabezpieczenia obiektu i przeprowadzenia w ciągu czterech lat prac konserwatorskich.

Prace konserwatorskie i proces refundowania środków wydatkowanych przez inwestora, o czym była już mowa wcześniej, można podzielić na dwa etapy. W pierwszej części prace polegały na rozebraniu spichlerza i translokacji jego drewnianych elementów w inne miejsce. Aleksan-

der Broda jako WKZ w styczniu 1998 r. podpisał wnioszek o dofinansowanie remontu spichlerza ze środków generalnego konserwatora zabytków zgodnie z przepisami uchwały nr 179 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 1978 r. W kwietniu 1998 r. wojewódzki konserwator zabytków udzielił pozwolenia na prowadzenia prac konserwatorskich.

W maju 1998 r. pomiędzy współnikami spółki cywilnej „Spichlerz Dworski” i Zastępcą Generalnego Konserwatora Zabytków – Pawłem Jaskanisem została zawarta umowa o dofinansowanie remontu i adaptacji zabytku. Prace konserwatorskie, polegające na rozbiórce spichlerza, przeniesieniu jego drewnianych elementów i zabezpieczeniu, odebrane zostały w październiku 1998 r., a w grudniu tego roku Krzysztof Stacherczak otrzymał refundację poniesionych kosztów w kwocie 60 000 zł.

Drugi etap prac zbiegł się z objęciem przez Aleksandra Brodę w lutym 1999 r. stanowiska Generalnego Konserwatora Zabytków. Reforma administracyjna wprowadzająca nowe województwa zlikwidowała część wojewódzkich urzędów konserwatorskich. Urząd konserwatorski w Częstochowie, stał się delegaturą wojewódzkiego konserwatora zabytków w Katowicach. Krzysztof Stacherczak zakupił trzcinę wodną, instalację gaśniczą przeciwpożarową, deski podłogowe i instalację tryskaczową, które miały zostać użyte przy ponownym składaniu spichlerza, a następnie w oparciu o zawartą w maju 1998 r. umowę z GKZ i Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zwrócił się z wnioskiem o refundację poniesionych wydatków na zakup tych materiałów. Faktury dokumentujące poniesione przez inwestora wydatki oraz ich celowość badane były przez wszystkie szczeble administracji konserwatorskiej, to jest delegaturę ŚWKZ w Częstochowie, Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach i pracowników Urzędu Generalnego Konserwatora Zabytków. Na podstawie ich opinii inwestor otrzymał refundację kwoty w wysokości 80 000 zł.

² Aleksander Broda opiniując pozytywnie zbycie spichlerza pisał: „Jednocześnie informuję, że stan techniczny spichlerza jest krytyczny i jedyną szansą jego uratowania jest natychmiastowe przystąpienie do prac konserwatorskich (w roku bieżącym obiekt należy rozebrać zgodnie z wykonaną inwentaryzacją, poszczególne elementy zaimpregnować i złożyć w bezpiecznym miejscu)”; k-629 akt sprawy XVI K 62/12 Sądu Rejonowego w Częstochowie

³ „O tym, że Aleksander Broda, tak jak konsekwentnie wyjaśniał, interesował się losem drewnianego spichlerza z Borowna, świadczy choćby zawartość dowodu stanowiącego teczkę obiektową „Spichlerz Borowno”, gdzie znajdują się pisma wskazujące na to, iż już w 1990 roku Aleksander Broda domagał się ochrony tego zabytku przez właściciela – Gminę”, uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 8.08.2014 r., sygn. akt VII Ka445/14, s. 47

W imieniu Rzeczypospolitej...

Sygn. akt IV KK 42/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 października 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Cezar (przewodniczący)
SSN Marian Biliński (sprawozdawca)
SSN Zbigniew Puskarski

Protokolant Danuta Bratkrajc

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Małgorzaty Wilkosz - Śliwy

w sprawie 1) Krzysztofa Stacherczaka 2) Aleksandra Brody
skazanych z art. 286 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 273 k.k. i inne –
pierwszy oraz z art. 231 § 2 k.k. – drugi;
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 1 października 2010 r.
kasacji, wniesionych przez obrońców skazanych
od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie
z dnia 25 maja 2009 r., sygn. akt: VII Ka 939/08,
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Częstochowie
z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. akt IV K 178/03

- 1) uchyla zaskarżony wyrok w odniesieniu do Aleksandra Brody i przekazuje sprawę tego oskarżonego Sądowi Okręgowemu w Częstochowie do ponownego rozpoznania;
- 2) w stosunku do oskarżonego Krzysztofa Stacherczaka uchyla zaskarżony wyrok w części utrzymującej w mocy orzeczenie o karze łącznej pozbawienia wolności i karze łącznej grzywny oraz o skazaniu za czyn z pkt I i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Częstochowie do ponownego rozpoznania;

2

- 3) oddala kasację obrońcy Krzysztofa Stacherczaka w pozostałej części;
- 4) nakazuje zwrócić oskarżonym Aleksandrowi Brodzie i Krzysztofowi Stacherczakowi uiszczone opłaty od kasacji w kwocie po 450 zł;
- 5) obciąża oskarżonego Krzysztofa Stacherczaka kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego w części związanej z oddaleniem kasacji.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Częstochowie wyrokiem z dnia 11 grudnia 2007 r. (IV KK 178/03)

(...)

Na oryginale właściwa podpisy
Za zgodność:
Kierownik Sekretariatu Wydziału IV
Izby Karnej SM

Sygn. akt XVI K 62/12

ODPIS

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2014 roku

Sąd Rejonowy w Częstochowie XVI Wydział Karny
w składzie: Przewodniczący - SSR Mateusz Przesłański
Protokolant - Aleksandra Król-Klajn
przy udziale – za Prokuraturę Okręgową w Katowicach – Tomasz Ozimek
po rozpoznaniu w dniu 30 sierpnia, 18 października i 15 listopada 2012 roku oraz 17 stycznia, 12 lutego, 14 lutego, 19 marca, 21 marca, 18 kwietnia, 20 czerwca i 5 września 2013 roku oraz 16 stycznia i 17 lutego 2014 roku

(...)

ORZĘKA:

1. oskarżonego Krzysztofa Stacherczaka uniewinnia od popełnienia zarzucanego mu czynu;
2. oskarżonego Aleksandra Brody uniewinnia od popełnienia zarzucanego mu czynu;
3. na mocy art. 632 pkt 2 k.p.k. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz każdego z oskarżonych kwotę po 6.216 (sześć tysięcy dwieście szesnaście) złotych z tytułu ustanowienia obrońcy w sprawie;
4. na mocy art. 632 pkt 2 k.p.k. kosztami procesu obciąża Skarb Państwa.

Za zgodność świadczy
Starszy Sekretarz Sądu
mgr Aleksandra Król-Klajn

Sygn. akt VII Ka 445/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 sierpnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Częstochowie VII Wydział Karny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący SSO Rafał Olszewski
Sędziowie SO Danuta Józefowska
SO Adam Synakiewicz (spr.)

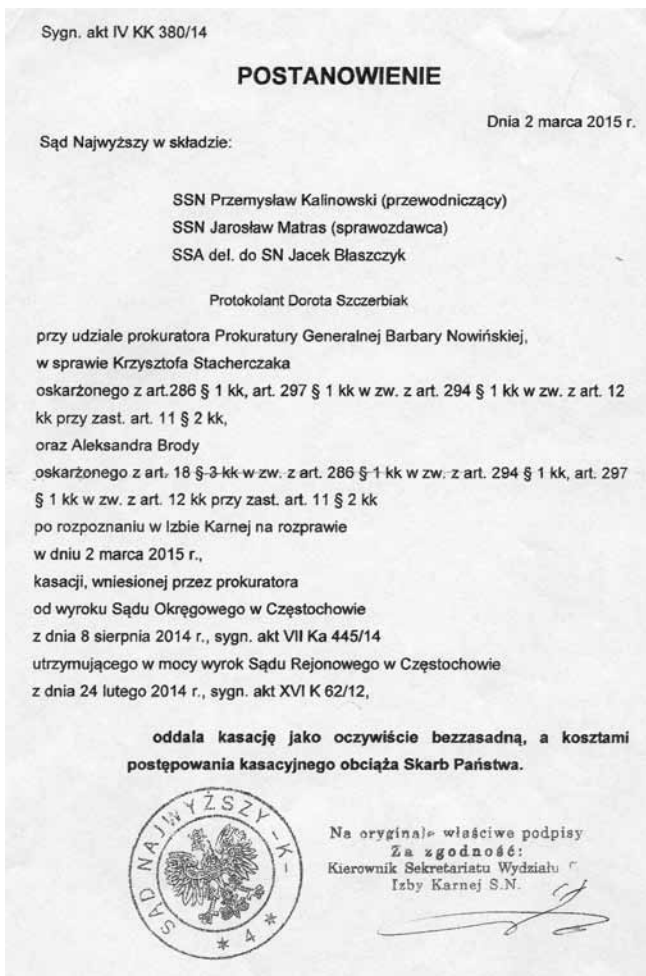
Protokolant st. sekr. sądowy Romuś Jędrzejczyk

w obecności Prokuratora Prokuratury Okręgowiej Stefana Rozmuszcza
po rozpoznaniu w dniu 8 sierpnia 2014 roku sprawy
Krzysztofa Stacherczaka
oskarżonego o czyn z art. 286 § 1 k.k. i inne
oraz **Aleksandra Brody**
oskarżonego o czyn z art. 18 § 3 k.k. w związku z art. 286 § 1 k.k. i inne
na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora
od wyroku Sądu Rejonowego w Częstochowie
z dnia 24 lutego 2014 roku sygn. akt XVI K 62/12

- 1) utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;
- 2) obciąża Skarb Państwa kosztami procesu związanymi z postępowaniem odwoławczym.

Na oryginale właściwy(e) podpis(y)
Za zgodność STARSZY SEKRETARZ
Sekretarz.....

Finał w marcu 2015 r.

Sąd Najwyższy, wyjaśniając swój werdykt ogłoszony w dniu 2 marca 2015 r., ostatecznie kończący sprawę spichlerza, nie szczędził słów uznania dla sporządzonego przez sędziego Sądu Okręgowego w Częstochowie Adama Synakiewicza pisemnego uzasadnienia wyroku utrzymującego w mocy uniewinniający wyrok sądu pierwszej instancji¹. W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy w Częstochowie we wspomnianym wyroku wyraził stanowczy pogląd, że Aleksander Broda nie miał zamiaru nie dopełnić swych urzędniczych obowiązków i działać na szkodę interesu publicznego. Sąd Najwyższy uzupełnił tę tezę wskazując, że jedynym motywem działania byłego Generalnego Konserwatora Zabytków była chęć uratowania drewnianego spichlerza przed całkowitym zniszczeniem. Sąd Okręgowy dalej wywodził, iż

¹ Sąd Najwyższy stwierdził, że życzyłby sobie, aby każde uzasadnienie wyroków sądów powszechnych było tak precyzyjne, wyczerpujące i logiczne.

Aleksander Broda nie godził się na to, aby spichlerz nie został odtworzony, tym bardziej nie godził się na niezasadne refundowanie inwestorowi środków finansowych, którymi dysponował w imieniu Skarbu Państwa.

Sąd odniósł się drobiazgowo, niemal z chirurgiczną precyzją, do podejmowanych przez Aleksandra Brodę działań w ramach posiadanych kompetencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i później Generalnego Konserwatora Zabytków w procesie refundowania inwestorowi ponoszonych przez niego wydatków na renowację spichlerza. Sąd nie miał żadnych wątpliwości, że Aleksander Broda niedopuszczył się żadnych uchybień, które skutkować by miały pociągnięciem go do odpowiedzialności karnej.

Nie bez pewnego zdziwienia, sąd wytknął prokuratorowi, że ten zarzucał Aleksandrowi Brodzie wydanie decyzji o zezwoleniu na wykonywanie prac konserwatorskich bez uzyskania odpisu decyzji o ustaleniu lokalizacji spichlerza, gdy w tym czasie obowiązujące przepisy w ogóle nie przewidywały możliwości wydawania decyzji o lokalizacji. Zarzut prokuratora był już z gruntu i od samego początku wynikiem niedbalstwa lub niekompetencji. Również niezasadny okazał się zarzut, że wojewódzki konserwator zabytków w zezwoleniu na przeprowadzenie prac konserwatorskich nie wskazał w sposób prawidłowy wykonawcy robót. Sąd podkreślał duże doświadczenie i praktykę budowlaną oraz odpowiednie kwalifikacje wykonawcy robót polegających na rozebraniu i zabezpieczeniu drewnianych elementów spichlerza. Bezpodstawne okazały się obiekcje prokuratora o dopuszczalności zawarcia umowy o dofinansowaniu prac konserwatorskich ze spółką cywilną, w sytuacji gdy umowa spółki w formie pisemnej została sporządzona później. Stosownie do przepisów kodeksu cywilnego umowa spółki cywilnej może być zawarta ustnie, a jej warunki później potwierdzone w formie pisemnej. Nie można było obciążyć wojewódzkiego konserwatora zabytków zaniedbaniami ze strony inwestora, polegającym na zaniechaniu

czenia kierownika budowy i założeniu dziennika budowy, tym bardziej, że rozbiórka spichlerza musiała nastąpić jak najszybciej, pracami kierowała doświadczona osoba, a wskazane uchybienia były tak nieistotne, że nie mogły skutkować odpowiedzialnością karną.

Całkowicie niesłuszne było przypisywanie odpowiedzialności Aleksandrowi Brodzie, pełniącemu wówczas już funkcję Generalnego Konserwatora Zabytków za zwrócenie inwestorowi poniesionych przez niego wydatków na zakup materiałów w ramach drugiego etapu prac konserwatorskich. Generalny Konserwator Zabytków ma prawo działać w zaufaniu do pracy podległych sobie urzędników, w tym niższych szczebli aparatu administracyjnego, którzy pozytywnie zaopiniowali wniosek inwestora pod względem formalnym i merytorycznym. „Przyjęcie hipotezy, że Generalny Konserwator Zabytków ma obowiązek badać wszystkie przedstawiane mu sprawy, z precyzją zastrzeżoną dla podległych pracowników, prowadziłoby do sparaliżowania tak postępującego urzędu i czyniłoby, co trafnie Sąd a quo dostrzegł, zbędnym funkcjonowanie rozbudowanego aparatu urzędniczego, na którym spoczywałyby określone obowiązki i kompetencje¹”

Na marginesie, nie sposób wyrazić głębokiego zdziwienia, że urzędujący w tym czasie Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków traktował swój urząd jedynie jako „skrzynkę pośredniczącą” pomiędzy Delegaturą WKZ a GKZ, ograniczając się do sprawdzenia wniosku inwestora jedynie pod względem poprawności stylistycznej (sic!).

Sąd uznał wszystkie materiały zakupione przez inwestora, w tym trzcinę wodną na pokrycie dachu za celowe i uzasadnione. Od początku kwestia nabycia trzcin wodnej nie powinna była budzić żadnych wątpliwości. Już na fakturze zakupu posłużono się symbolem oznaczającym materiał, a pomimo to prokurator upierał się, że inwestorowi chodziło o zapłatę za usługę pokrycia dachu

spichlerza trzciną, co miało świadczyć o zamiarze wyłudzenia refundacji, gdyż spichlerz nie był w tym czasie jeszcze wznoszony.

Sąd Okręgowy w Częstochowie kończąc swe rozważania zwrócił uwagę na wybiórcze traktowanie przez skarżącego prokuratora wstępujących w sprawie faktów.

Sowa mądrości, o której pisał Hegel, mogła śmiało wzlecieć już czternaście lat temu. Wystarczyło odrobinę dobrej woli, rzetelności, kompetencji i uczciwości, aby uznać, iż Aleksander Broda nie popełnił żadnego przestępstwa.

Spichlerz postawiono w czasie trwania procesu karnego w 2007 r. u podnóża ruin olsztyńskiego zamku, a rok później, w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków, otrzymał nagrodę „Zadbany Zabytek A.D. 2008”.

Post Scriptum

Ale to jeszcze nie koniec historii sprawy spichlerza z Borowna. Prokuratura Apelacyjna w Katowicach postawiła w stan oskarżenia siedem osób, które w różny sposób uczestniczyły w procesie renowacji zabytku. Byli wśród nich znany częstochowski przedsiębiorca, wysokiej rangi urzędnik państwowy, sprzedawca trzcin wodnej, dziekan wydziału architektury renomowanej uczelni, cieśla z Nowego Targu, kierownik Urzędu Rejonowego w Częstochowie. Wszyscy oni zostali uniewinnieni. Nie została, jak dotąd, oczyszczona z zarzutów Jadwiga Borowska-Antoniewicz, ówczesna kierowniczka delegatury Śląskiego Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Częstochowie. Niestety, nie miała tyle szczęścia, co Aleksander Broda i została skazana tylko na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Gdyby sąd skazał ją na karę bezwzględnej pozbawienia wolności, tak jak uczynił to wobec Generalnego Konserwatora Zabytków, wówczas jej sprawą mógłby zająć się Sąd Najwyższy i należy przypuszczać, że wyrok skazujący by uchylił (nieodparcie nasuwa się wrażenie, że sąd ferując kary kierował się zasadą: im wyższa ranga urzędu, tym kara surowsza).

¹ Wyrok Sądu Okręgowego w częstochowie z dnia 8.08.2014., sygn. akt VII Ka 445/14 s. 62 uzasadnienia

Jadwiga Borowska-Antoniewicz została skazana za to, że nie dość skrupulatnie zbadała faktury przedstawione przez Krzysztofa Stacherczaka na zakup trzciny wodnej, drewnianych desek i centrali przeciwpożarowej. Wniosek inwestora wraz tymi fakturami Pani Jadwiga Antoniewicz-Borowska przesłała do Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, który zaakceptował zasadność poniesionych wydatków i przekazał dokumenty z pozytywną opinią dalej do urzędu GKZ. Skoro na każdym z trzech szczebli struktury administracyjnej ich przedstawiciele badali wniosek inwestora o refundację wydanych środków i składane przez niego faktury na zakup materiałów służących odtworzeniu spichlerza i nie mieli żadnych wątpliwości co do ich zasadności, to dlaczego zarzuty postawiono jedynie pracownikom stopnia pierwszego i trzeciego – Jadwidze Antoniewicz-Borowskiej i Aleksandrowi Brodzie? Trudno ten paradoks wytłumaczyć. Ze zdumieniem wysłuchiwałem na rozprawie ze-

znań przedstawiciela ŚWKZ, jednego z głównych świadków oskarżenia, (opiniującego pozytywnie wniosek Krzysztofa Stacherczaka o refundację wydatków), który widział swój urząd jedynie jako „skrzynkę pocztową” pomiędzy swoją delegaturą w Częstochowie i GKZ.

Prokurator Krajowy na rozprawie przed Sądem Najwyższym, broniąc kasacji od wyroku uniewinniającego Aleksandra Brody posłużył się argumentem, że Jadwiga Antoniewicz-Borowska została prawomocnie skazana za niesłuszne zaakceptowanie wydatków na zakup trzciny, desek drewnianych i centrali przeciwpożarowej. Sędzia z orzekającego składu skwitował to jednym zdaniem: „cóż, różne są wyroki w tym kraju”. Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła prośba o wniesienie na korzyść Jadwigii Antoniewicz-Borowskiej kasacji od skazującego ją wyroku.

W sprawie spichlerza z Borowna nadal czekamy na sprawiedliwość.

BIBLIOTEKA WYDAWNICZA PKN ICOMOS

W dniach 16-17 kwietnia 2015 roku odbyła się w Wilanowie kolejna konferencja, którą Polski Komitet Narodowy ICOMOS zorganizował w ramach obchodów Roku Jubileuszowego. W konferencji, której tematem była „Ochrona wartości w procesie adaptacji zabytku”. Jak zwykle zostanie wydana monografia, która przedstawi problematykę prezentowaną podczas konferencji. W związku z tym zwracamy się do wszystkich autorów zainteresowanych tą problematyką (nie tylko osób, które przedstawiły referaty) o nadsyłanie artykułów. Materiały zaakceptowane przez recenzentów zostaną wydane w kolejnej monografii w ramach serii wydawniczej PKN ICOMOS (w roku 2015).

WYTYCZNE DLA AUTORÓW

Publikacja: „Ochrona wartości w procesie adaptacji zabytków”

Tekst napisany w programie Microsoft Word, czcionką Bookman Old Style, wielkość 12 p, interlinia pojedyncza; marginesy strony – lewy 3,0 cm, pozostałe 2,5 cm; do 1,8 tys. znaków na stronę (ze spacjami)

Objętość artykułów wraz z przypisami i ilustracjami nie powinna przekraczać 12-15 stron

Przypisy dolne numerowane w sposób ciągły dla całego artykułu, mieszczące także pozycje bibliograficzne, czcionka Bookman Old Style 10 p

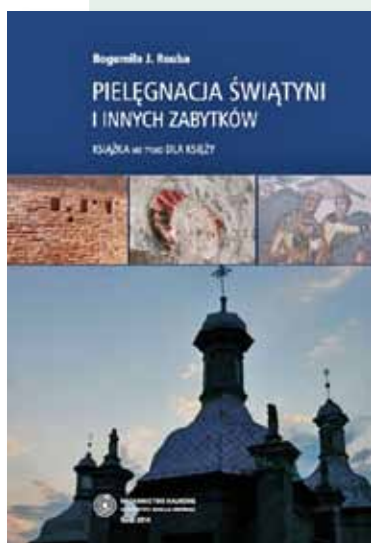
Przykładowy przypis: Frycz Jerzy, Restauracja i konserwacja zabytków architektury w Polsce w latach 1795-1918, PWN, Warszawa 1975, s. 120

Ilustracje (wraz z podpisami) proszę przesłać w formacie plików .jpg lub .tif. Liczba ilustracji do 5 sztuk.

Informacje o Autorach. W celu zamieszczenia w publikacji notek o autorach, proszę o zredagowanie krótkiej informacji (ok. 50 wyrazów) zawierających: imiona i nazwisko; tytuły i stopnie naukowe lub zawodowe; instytucję reprezentowaną przez Autora; główne kierunki zainteresowań badawczych i doświadczenia zawodowe; ewentualnie kontakt do zamieszczenia w publikacji, np. adres e-mailowy.

Artykuły proszę nadsyłać mailowo do Pani mgr A. Jarockiej na adres: a.jarocka@pollub.pl

Termin nadsyłania artykułów: do **15 czerwca 2015 r.**

BOGUMIŁA J. ROUBA PIELĘGNACJA ŚWIĄTYNI I INNYCH ZABYTKÓW. KSIĄŻKA NIE TYLKO DLA KSIĘŻY

Toruń 2014, ss.508

Dzieło prof. Bogumiły Rouby anonsovaliśmy już w jednym z poprzednich numerów Biuletynu.. Warte jest jednak osobnego omówienia, co więcej - gorącej promocji. Wprawdzie opasłe wielce, więc dla czytaczy książek w Internecie trudna do konsumpcji (a jest dostępne on-line), ale i dla konserwatywnych pożeraczy druku wymagające czasu. Zapewniam, że warto. Mimo że nie jest to „znaleziony” tekst Raymonda Chandlera, to jednak zawiera w sobie sporo kryminalnych poszlak prowadzących do przestępstw przeciw zabytkom. Nie jest to także jakaś nowinka, bo autorka sygnalizuje, że jest to wydanie drugie, rozszerzone. O pierwszym też pisaliśmy w Biuletynie. Niewątpliwie rozszerzone bardzo. Pierwsza wersja zasługiwała na określenie *vademecum dla proboszczów* zawiadujących obiektami zabytkowymi, i wydaje się, że taki skrócony podręcznik dla duchownych powinien być stale wznawiany. W wersji jednak zwęższej, bo wersja druga ponad pięćset stron licząca, nie będzie, obawiam się, lekturą do poduszki. To prawdziwe *opus magnum*, podsumowanie wieloletnich doświadczeń konserwatora, badacza, eksperta, w końcu bacznej obserwatorki rzeczywistości. Niesłuchanie istotną cechą książki B. Rouby jest jej ścisły związek z rzeczywistością, bowiem profesorowie zwykli byli z reguły swoją wiedzę i przemyślenia zawierać w „formacie naukowym” a to skryptu dla studentów, a to syntezy prac badawczych, a to rozważań teoretyczno-metodologicznych. „Format” B. Rouby jako punkt wyjścia, uznaje obserwację kłęski zabytku wskutek zaniedbania, bezmyślności, braku kompetencji. Znalezienie przyczyny zniszczenia malarstwa (np. przez trzymanie stałe kwiatów w pobliżu) pozwala od razu formułować zalecenie: czego nie należy czynić, o czym trzeba pamiętać, aby nic złego się nie stało. Prowadzi do ustalenia, że w najlepszej wierze prace budowlane czy konserwatorskie wykonane z niewłaściwych materiałów i nieprawidłowo technologicznie prowadzą po kilku latach do katastrofy - zmian nieodwracalnych. Następnym krokiem jest sformułowanie wskazówek jak trzeba działać prawidłowo, a że wnioski i zalecenia nie wynikają z teoretycznych rozważań, lecz z doświadczenia autorki, dają pewność, że warto jej usłuchać. Szczególną wartością książki jest właśnie to, że nie jest ona tylko dla księży. Oni są przecież użytkownikami i opiekunami zabytków takimi samymi jak świeccy właściciele czy prywatni, czy państwowi. Adresatem są także konserwatorzy reprezentujący służbę konserwatorską. Znajdą w książce setki przykładów wskazujących na co należy zwracać szczególną uwagę akceptując firmę wykonującą prace, a następnie już w trakcie robót - co wymaga szczególnej troski i sprawdzenia. W pracach przy zabytkach nie ma bowiem miejsca na wycieranie błędów gumką. Jest więc Bogumiła Rouba jak lekarka z kliniki, z największym doświadczeniem, która dla młodszych kolegów spisuje wszystkie przypadki i doświadczenia zawodowe tworząc nie podręcznik, który uczy wszystkiego *ab ovo* i według punktów regulaminu, ale doświadczenia zaczerpnięte z życia. Bo nie warto po tysiącokrotnie uczyć się na błędach. Zabytek jak chory - źle zdiagnozowany i źle leczony nie zostanie przywrócony do stanu przed chorobą. A więc : po pierwsze nie szkodzić i zapobiegać !!! (mhk)

LUBUSKIE MATERIAŁY KONSERWATORSKIE 2014

Tom 11 Zielona Góra 2014, ss 252

Jedenasty tom Lubuskich Materiałów Konserwatorskich to kontynuacja tradycji roczników konserwatorskich, które po wojnie pojawiały się jako efemeryczne publikacje, złożonych z trudem poskładanych artykułów i informacji,

ukazujące się na marnym papierze i z białocznymi, niewyraźnymi zdjęciami. Z zazdrością patrzyliśmy wówczas na efektowne publikacje niemieckie czy francuskie, w którym często zabytki uratowane lub doprowadzone do blasku świadczyły o wspaniałym dziedzictwie danego regionu. Obecnie o działaniach konserwatorskich więcej możemy dowiedzieć się studiując strony internetowe wojewódzkich konserwatorów zabytków, choć dopiero kilka z nich osiągnęło poziom, w którym informacja i ilustracje dają prawdziwy obraz działalności konserwatorskiej. Trudno nie podkreślić, że jedną z najlepszych witryn internetowych prowadzi Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków, a jej związek z rocznikami ukazującymi się regularnie od kilkunastu lat jest niewątpliwy. Zwraca uwagę prosty tradycyjny układ tomu. W pierwszej części zawiera artykuły poświęcone pracom konserwatorskim i badaniom, część druga – archeologii, trzecia – kwestiom regionu, a na koniec bardzo obszerny blisko 40-stronicowe omówienie aktualnych prac i działań z zakresu opieki i popularyzacji zabytków. W dziale archeologii zwraca uwagę prezentacja Parku Kulturowego w Wicinie obejmującego znane z wyjątkowych odkryć stanowiska archeologiczne (niestety nigdzie nie pojawia się nazwisko odkrywcy i wieloletniego badacza tego stanowiska Adama .Kołodziejskiego, a być może warto by pomyśleć o utrwaleniu pamięci tego pioniera badań archeologicznych i konserwatorstwa i nadanie jego imienia Parkowi). „Jedenastka” lubuska została solidnie przygotowana pod względem edytorskim i może być przykładem dobrze rozumianej promocji zarówno działań konserwatorskich, jak i w ogóle Ziemi Lubuskiej. (mhk)

Ludwik Jerzy Kern

W IMIENIU IMIENIA

Od dawna pytanie to we mnie drzymie
Co to właściwie jest imię?
Niby pozornie głupie pytanie, A kto mi
z miejsca odpowie na nie?
Liczni uczeni różnych odcieni
Problem badali od korzeni.
Jeden to nawet zeszłej jesieni
Zrobił skorowidz wszystkich imieni
Z odsyłaczami
I bibliografią
Tak jak to tylko uczeni potrafią
Egipt uwzględnił
I Fenicję.
I co?
I guzik znalazł, nie definicję.

Moja zaś definicja imienia
Brzmi tak:
Imię to słowna forma cienia.
To coś, co w szczęściu, czy też w bidzie
Jak cień z człowiekiem przez życie idzie.
Imię potrzebne jest, by ktosia,
Odróżnić od innego ktosia.
I właśnie dzięki magii imienia
Wiemy, że ktoś jest Henio lub Henia,
Gienio lub Gienia
Zoś, albo Zosia.
Bo imię wszystko określa ci,
Nie wyłączając płci.
Gdyby nie było imion na świecie,
W kwiaciarniach wędłoby całe kwiecie.

Któż pieniądz w kwiaty pchałby cenny,
Mając znajomych bezimiennych?
Byłyby także pewne przykrości,
Mniej by się bowiem chodziło w gości,
Choć korzystać miałoby się też nie małą
Imienin by się nie urządziło!

Być może zresztą
(Rzec nie stwierdzona)
Nosiłoby się jakieś imiona.
Także na przykład, z jakich korzysta
Dla dzieł swych malarz abstrakcjonista.
Na bliźnich wtedy mówiono by:
Etiuda IV,
Studium XII,
Lub Kompozycja XXXIII.

Ludwik Jerzy Kern (1920-2010) – poeta, satyryk, pisarz, wieloletni współpracownik „Przekroju”.
[wiersz z tomu Imiona Nadwiślańskie, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2003] [fot. Damian Klamka, <http://www.24.pl/>]

BIULETYN INFORMACYJNY PKN ICOMOS

© PKN ICOMOS

REDAKCJA: Marek Konopka (redaktor), Piotr Molski, Bogusław Szmygin, Katarzyna Piotrowska

ADRES REDAKCJI:

ul. Koszykowa 55, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
00-659 Warszawa

Tel.: 22 622 41 59, 607 751 586, e-mail: mhk@autograf.pl
www.icomos-poland.org

EDYCJA: Kazimierz Mardoń